

HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA D'ESPANYA

LA RESTAURACIÓ BORBÒNICA (1874-1923)

1a etapa de la Restauració (1874-1902)

Rei	Regnat
Alfons XII	1875-1885
Regència de Maria Cristina	1885-1902

2a etapa de la Restauració (1902-1923)

Rei	Regnat
Alfons XIII	1902-1931
Dictadura de Primo de Rivera	1923-1930

a) Restauració I: Alfons XII

Al gener/1874 M.Pavía fa un cop d'estat amb el qual acaba amb el Sexenni Democràtic i es forma un govern provisional presidit per un militar, Serrano.

El projecte monàrquic-constitucional de Cànoves del Castillo es basava en les idees següents:

- La figura principal era la d'Alfons, el príncep. El retorn dels Borbons havia de ser amb Alfons i no amb Isabel II ja que havia estat destronada i tenia una mala imatge.
- Vol crear un projecte tranquil, amb pautes. La idea és convocar unes eleccions a sufragi universal masculí a Corts Constituents per tal de definir Espanya com una monarquia.
- 1873: CdC aconsegueix que Isabel II cedeixi els drets dinàstics a Alfons.
- 1/des/1874: CdC redacta el Manifest de Sandhurst, el qual es tracta de la presentació d'Alfons XII com a únic i legítim representant del dret monàrquic a Espanya; de manera que així aconseguia el retorn dels Borbons.

El 29/des/1874 el General Martínez Campos realitza un pronunciament a Sagunt (València) on es proclama a Alfons com a rei d'Espanya, de manera que accelera el procés.

Però Alfons XII no arriba a Espanya fins al gener/1875, és per això que CdC n'assumirà la regència fins que sigui coronat.

Alfons XII constitueix un nou govern presidit per CdC, amb el suport dels sectors benestants, és a dir, dels sectors més conservadors que volen ordre, pau social i estabilitat política. CdC intentarà solucionar els conflictes bèl·lics sorgits durant el Sexenni Democràtic per tal de mantenir la calma, tal i com deia en el seu projecte.

- III Guerra Carlina: acaba el 1875 a Catalunya i 1876 al País Basc (aconseguiran un concert econòmic).
- Guerra Llarg a Cuba (1868-1878): acaba amb la signatura de la Pau de Zanjón per Martínez Campos; representa que el govern dóna autonomia política a Cuba.

Alfons XII es casarà amb Maria Cristina d'Habsburg el 1879 amb qui tindrà un fill: Alfons XIII.

Es fixen les bases del sistema canovista, que es mantindran fins la Dictadura de Primo de Rivera.

Estabilitat política

L'estabilitat política es fonamenta en la Constitució de 1876 i en el sistema de partits polítics.

Constitució de 1876

Malgrat CdC ha aconseguit el retorn dels Borbons, continua amb el seu projecte. Convoca unes eleccions a Corts Constituents amb sufragi universal masculí on es promulga aquesta constitució al juny del 1876.

Era un text conservador, proclamava la sobirania compartida entre el Rei i les Corts (idea extreta de la Constitució de 1845), establia un Parlament Bicameral en el qual trobàvem el Senat i el Congrés, es recullen molts drets individuals i col·lectius però que no serà tan fàcil portar-los a la pràctica, defineix Espanya com a país confessional (el catolicisme és la religió oficial però accepta els altres cultes).

A partir del 1878 es va aprovar una llei a partir de la qual es passa a sufragi censatari a partir dels 25 anys.

Sistema de Partits Polítics

CdC va intentar copiar el model anglès: una monarquia molt respectada i important que alternava al govern dos partits. També elimina a l'exèrcit de la política espanyola.

El sistema gira al voltant del bipartidisme, és a dir, dos partits que es tornen pacíficament en el govern.

CdC sabia que Alfons XII havia d'evitar cometre el mateix error que Isabel II, és a dir, el posicionament descarat a favor dels partits liberals. Per això va facilitar la creació d'un partit d'oposició fidel al Règim, que seria un candidat real.

Partit	Més conegut com	Líder
Partit Liberal Conservador	Partit Conservador	Antonio Cànoves del Castillo
Partit Liberal Fusionista	Partit Liberal	Práxedes Mateo Sagasta

Semblances: Eren partits de minories (elits econòmiques: burgesia, església, exèrcit i noblesa ! partits dinàstics) que defensaven el sistema.

Diferències	
Partit Conservador	Partit Liberal
Immobilista (no reformes socials)	Reformes socials pels interessos de la classe mitja
Defensa sufragi censatari	Defensa sufragi universal masculí
Partit catòlic	Defensa laïcisme (no barrejar església i política)
A favor de l'ordre i control social	Més permissiu, permet associacions
Hereus dels moderats (ideològicament)	Hereus dels progressistes
Potencials votants són el sector d'ordre, les classes benestants: església, alta burgesia, terratinents, noblesa	Principals votants són els professionals liberals, classe mitjana alta.

Les claus del sistema

Com que a Espanya no hi ha la tradició democràtica que tenen els anglesos en el torn dels partits, es fan trampes electorals: tupinades i caciquisme.

Falsejament del sistema electoral

Entre 1876 i 1898 hi ha 10 eleccions, 6 les guanyen el Partit Conservador i 4 el Partit Liberal. El 1881 comença l'alternança entre els dos partits, quan Sagasta puja al govern. Amb el sufragi censatari (que s'aplica a partit del 1878) molt poca gent té dret a vot, quan aquest canvia a sufragi universal masculí per majors de 25 anys (a partir del 1900) augmenta molt el nombre de votants; però hi ha un nivell d'absentisme molt alt perquè les trampes electorals eren massa evidents.

Tupinades

El ministre del Ministerio de Governación era l'encarregat de fer la llista de diputats de cada circumscripció (Encasillado) i era qui feia les trampes per tal que tots aquells que hi apareixien arribessin a ser diputats, era una mena de premi per haver estat al partit mentre no estaven al govern.

A vegades, hi havia diputats que apareixien a Encasillados de circumscripcions amb les quals no hi tenien cap vincle, eren els Cuneros.

Les trampes es trobaven en tot el procés d'elecció: hi havia més vots que cens electoral, hi havia difunts que estaven al cens, la gent votava més d'un cop...

Caciquisme

El cacic és un individu o família que té molt de poder i controla tota una circumscripció electoral, normalment de l'àmbit rural. Aquests poden facilitar o dificultar molt les coses i, per tant, els hi diuen a qui han de votar.

Si hi havia algun reducte (algú que no feia cas), s'enviava a la Partida de la Porra.

De manera que es tracta d'una peça clau que garanteix el funcionament del sistema.

Quan mor Alfons XII el 1885, per tal de garantir a la població que aquest sistema funciona, CdC fa un pacte amb Sagasta, conegut com el Pacte del Pardo, en el qual CdC cedeix la presidència a Sagasta a canvi que aquest es compromet a seguir amb el torn pacífic.

Forces d'oposició al règim

En aquesta primera etapa no tenen massa influència, però al segle XX si que en tindran.

Allò que mou els opositors és, d'una banda, les causes polítiques amb el qual estan en contra de l'estat liberal, uniformitzador i centralista creat per la Restauració (Carlins, republicans i nacionalistes); i per altra, les causes socioeconòmiques que era el moviment obrer (socialisme-marxisme i anarquisme).

Crisi finisecular

A final de segle tota la bonança es trenca per una crisi econòmica, social i política.

La crisi econòmica ve donada per com està organitzada l'economia espanyola i per la poca competitivitat dels productes. Per això, el govern haurà d'aplicar mesures proteccionistes.

La crisi política ve donada per la pèrdua de colònies.

La crisi social ve donada per la pèrdua de colònies, el malestar econòmic i l'atur.

Apareixen veus dient que Espanya és un equip de segona, de manera que s'entra en un pessimisme espanyol mentre que Europa creix i s'expandeix. Per altra banda, apareix un sector del moviment obrer de forma violenta, els anarquistes, que reclamen regenerar Espanya (regeneracionisme).

Crisi econòmica

Es tracta bàsicament d'una crisi del sector agrícola més important, la vinya.

El sexenni porta una època de bonança econòmica, creixement econòmic, que acabarà el 1880 perquè es comencen a patir els efectes del seu model econòmic. Aquest es fonamentava en una economia agrària, una excessiva dependència de les inversions del capital estranger i el fet que no hi ha desenvolupament tècnic.

Tot això passa en un context en el qual a Europa es viu una fase d'expansió, amb un elevat grau d'industrialització i millora en les condicions de vida dels treballadors; tot això provoca que hi hagi estabilitat política i social. Mentrestant, a Espanya, ens troben en recessió, amb un baix grau d'industrialització, excepte a Catalunya. Espanya es fonamenta en el camp, amb una agricultura tradicional poc productiva i sense innovacions, amb un sistema polític obsolet i un baix índex d'alfabetització, el 75% de la població era analfabeta.

Es produeix un desenvolupament en els transports que provoca que els productes europeus (sobretot cereal) arribessin a Espanya a un preu inferior als productes espanyols, és a dir, hi ha una manca de competitivitat del producte espanyol.

Catalunya és un focus industrial però el govern no els hi dóna capital; un altre focus és el País Basc. Com que tenen dificultats per culpa de les importacions de tèxtil anglès, a Catalunya es reclama l'any 1860 que el govern els ajudi a ser més competitius mitjançant l'aplicació de mesures proteccionistes; al 1870 s'afegeixen a aquestes reclamacions cerealistes castellans i la siderúrgia bàsica. Però no és fins al 1891 que arriben aquestes mesures; CdC crearà un aranzel pels productes internacionals, aquesta mesura és competitiva a curt termini perquè es guanya temps, però els terratinents no ho aprofiten i, a llarg termini, és negatiu perquè sense competència no hi ha innovació, de manera que es segueix en crisi.

Crisi agrària

Afecta la vinya, que és el sector més potent, a causa d'una plaga: fil·loxera.

El 1865 la fil·loxera atacarà a França, això serà beneficiós per Espanya perquè eliminen un competidor i s'augmentarà la importació de vins espanyols; però el 1880 arriba a Espanya i entre el 1892-1894 es viurà el punt màxim d'aquesta plaga. Acaba amb el 60% de la producció i mai es podrà recuperar.

Això tindrà conseqüències socials, que seran conflictes entre els propietaris i els arrendataris (rabassaires) de les terres ja que tenien un contracte que es deia Rabassa Morta en la qual l'arrendatari paga com a lloguer una part de la collita a canvi de l'explotació de la terra. El contracte durava fins que morien 2/3 parts de la vinya; però a la pràctica el pagès no deixava que morissin ja que les replantava.

Com que es tractava de lloguers molt baixos ja que eren hereditaris, al propietari li interessava que acabés el contracte per tal de poder-lo pujar; i la fil·loxera provoca que aquests arrendataris perdin el lloguer.

El conflicte acaba amb la intervenció de la Unió de Rabassaires (1891) que intenten pactar nous contractes de lloguer, unir-se per ser fer forts i evitar més desnonaments. Arriben a

un acord i estableixen nous contractes amb una durada limitada, més curta; no solucionen el conflicte, l'amaguen, i al cap de 30 anys tornarà a sorgir aquest problema. ❗ Conflicte Rabassaire

Crisi política

Des de 1895 torna a revifar el sentiment nacionalista cubà respecte d'Espanya. Les causes van ser la pressió fiscal (quantitat d'impostos) a la que estava sotmesa Cuba; el tancament comercial, Cuba només podia comprar productes espanyols i el producte cubà només el pot comercialitzar Espanya; i l'incompliment dels acords de la Pau de Zanjón (1878) en el quals el govern de CdC els hi va cedir autonomia política. A més, hi havia un element amagat que eren els interessos comercials dels EEUU, que era favorable a la independència de Cuba per tal de tenir més facilitat en controlar-la.

El líder dels independentistes cubans es trobava a Nova York, José Julián Martí, i era molt conegut; va donar l'ordre insurrecció pel 24/2/1895.

Però cal tenir en compte que la població cubana pateix molts problemes i mentrestant ell està a EEUU sense patir-los; és per això que els germans Lora per tal de treure-li protagonisme, s'avancen un dia i engeguen la insurrecció el 23/3 amb el que es coneix com el Grito de Baire.

José Martí haurà de reaccionar per tornar a ser el líder: es trasllada a la República Dominicana i el 25/2 publica un manifest per tal de recuperar el lideratge, el Manifest de Montecristi, que és una denúncia de l'imperialisme en general i, en particular, de l'espanyol i on es posiciona a favor de l'autodeterminació de Cuba i del mestissatge cultural. Amb aquest manifest, José Martí recupera el poder del lideratge.

Els rebels cubans comencen a tenir èxits militars davant de les tropes espanyoles i l'abril/1895 José Martí es trasllada a Cuba. Mor el 19/5/1895 en un enfrontament contra les tropes espanyoles. Després de la seva mort, la seva figura s'exaltarà i el conflicte s'anirà radicalitzant, cada cop la població estarà més implicada per la política exterior del govern espanyol, que intentarà imposar-se per la força: el govern envia 200.000 soldats i canvia la màxima autoritat espanyola a Cuba, Martínez Campos serà substituït per Valeriano Weyler, que serà molt cruel amb els cubans i farà neteges ètniques creant una mena de camps de concentració que ell anomenarà Reconcentrados.

A causa de l'assassinat de CdC, hi haurà un canvi en el govern, que serà substituït per Sagasta i el 1897 realitzarà una sèrie de canvis en la política exterior espanyola; Sagasta intentarà conciliar les dues parts del conflicte cubà i destituirà Weyler i donarà autonomia política a Cuba. Però aquests canvis arriben massa tard i no satisfà ni als independentistes ni als unitaris.

Febrer/1898 els cubans tenen controlada 2/3 parts de l'illa i és en aquest moment que té lloc un esdeveniment clau: l'explosió i enfonsament d'un vaixell militar d'EEUU, el Maine. Oficialment aquest vaixell estava fent una visita amistosa però, en realitat, estava allà en defensa dels nord-americans que estaven a l'Havana degut a la política espanyola anti-americana. Els americans van culpar als serveis secrets espanyols d'aquest atemptat i comencen una campanya per desprestigiar Espanya a nivell internacional. Roosevelt, Hearst i Mc Kinley encarreguen a Pulitzer, un reporter, que expliqui la violenta actuació del govern espanyol a Cuba.

Woodford, ambaixador nord-americà a Espanya, dóna un ultimàtum al govern espanyol amb dues opcions: cedir l'illa de Cuba a EEUU amb una indemnització o la guerra. S.Moret,

el Ministre d'Ultramar, declara la guerra als EEUU; aquesta declaració es viu amb molta eufòria tot i que hi haurà alguns opositors com J. Costa, Pi i Margall o Unamuno.

La marina nord-americana és molt superior i destrossa totalment la tropa espanyola i ocupa Cuba, Filipines i Puerto Rico. Espanya es rendeix amb el Tractat de París al desembre/1898 a partir del qual Filipines, Puerto Rico i l'illa de Guam passen a ser dels EEUU i Cuba es converteix en una república independent però sota la supervisió dels EEUU.

Aquest conflicte deixa a Espanya en estat de xoc, es tracta d'un desastre nacional, s'entra en un pessimisme nacional i comencen a aparèixer veus dient que Espanya no és una potència mundial.

Aquesta derrota tindrà conseqüències en l'àmbit polític, en el qual apareix un nou corrent que vol una renovació econòmica i una democratització (Regeneracionisme), i el cultural, en el qual apareix un col·lectiu de pensador i escriptors que tenen una visió pessimista d'Espanya que seran coneguts com La generació del 98, batejats així per Azorin.

Regeneracionisme

És un corrent polític que neix dins del mateix sistema i que vol modernitzar Espanya.

La figura que destaca és la de Joaquin Costa que defineix el Regeneracionisme com: "Escuela, despensa y las siete llaves sobre el sepulcro del Cid"; això significa que s'ha de potenciar l'ensenyament públic perquè el 75% de la població és analfabeta, s'ha de modernitzar econòmicament el país potenciant la indústria i modernitzant l'agricultura, s'ha de democratitzar el sistema polític, i s'han d'oblidar les glòries passades.

Hi ha tres intents regeneracionistes:

- El primer intent es va produir el 1899 durant el govern Silvela-Polavieja (Partit Conservador). Manté un programa polític en el que suposadament es vol modernitzar Espanya potenciant la indústria per tal de sortir de l'endeutament després de la guerra.

És una etapa de col·laboració entre la burgesia catalana, que se senten escoltats, i el govern; es posicionen clarament Durant i Bas, Dr Robert, Bisbe de Vic i Torres i Bages. Però, a l'hora de la veritat, quan el Ministre d'Hisenda presenta el pressupost de l'Estat, hi apareix un augment dels impostos i la burgesia catalana se sent enganyada; al setembre els gremis fan una crida a la desobediència civil, es a dir, a no pagar cap impost, coneguda amb el nom de Tancament de Caixes. L'ambient és molt crispat i hi ha repressions i empresaris detinguts. Com que és un acte de resistència civil que té conseqüències en els seus negocis, s'anirà acabant.

El tancament de caixes representa l'entrada de la burgesia catalana en la política, és a dir, l'aparició de la seva consciència política, en la que es preocupen per més coses que pels seus negocis. En aquest moment el catalanisme passarà de ser una reivindicació cultural a política, començarà el catalanisme polític.

-- El segon intent està protagonitzat pel Partit Conservador, encapçalat per Antonio Maura (1907-1909), que acabarà amb la Setmana Tràgica.

- El tercer intent el farà el Partit Liberal, encapçalat per José Canalejas (1910-1912), que és el projecte més fort de Regeneracionisme però que no es du a terme perquè és assassinat per un anarquista.

Crisi social

Aquesta crisi estava vinculada al moviment obrer.

A mitjans del segle XIX a nivell mundial el moviment obrer comença a adonar-se de totes les dificultats i problemes que tenen i reclamen un nou model. Hi ha diversos corrents, però els més importants, que agafen força cap al 1880 són l'anarquisme i el marxisme. Els dos tenen el mateix objectiu, crear un nou model de la societat en que no hi hagi ni propietat privada ni classes socials; però els diferencia el camí per arribar-hi: mentre que els marxistes (Karl Marx) creien que el moviment obrer ha de tenir el lideratge i ha de participar políticament per tal de canviar el món des del govern, els anarquistes (Bakunin) volen la revolució per canviar el món. Aquestes diferències són les que els acabaran enfrontant.

Tot aquest moviment obrer s'acaba transformant en la creació d'una associació l'any 1864 a Londres: AiT (Primera Internacional o Associació Internacional de Treballadors).

Durant el Sexenni Democràtic es dona la presa de consciència a Espanya, sobretot a Catalunya i València, i es posaran en contacte amb la AiT per formar-ne part.

Al 1869 arriba un representant de la AiT a Barcelona, G.Fanelli, que és anarquista i només explica aquest corrent, de manera que la majoria d'associacions apostaran per l'anarquisme, que arrelarà a Barcelona, València i Andalusia.

Al 1870 es celebra un congrés a Barcelona on es decideix crear una delegació de la AiT, aquesta és la FRE (Federación Regional Española de la AiT), on bàsicament hi domina l'anarquisme. Al veure aquesta situació, des de la AiT, envien un delegat marxista a Espanya per tal que els hi expliqui aquest altre corrent: P.Lafargue l'any 1871 va a Madrid; per això a Madrid, País Basc i Astúries arrela l'anarquisme.

Aquests no se senten a gust amb la FRE i funden la Nueva Federación Madrileña (1871), que a partir del maig/1879 es van constituir en la Agrupación Socialista Madrileña; el seu líder serà Pablo Iglesias. Mantenen contacte amb els marxistes europeus, sobretot els francesos, i creen diverses federacions locals fora de Madrid. Al 1888 funden un partit polític, PSOE, i un sindicat, UGT. El PSOE és un partit marxista partidari de l'acció política amb poca presència a Catalunya, tot i que es funda i la seva direcció està a Barcelona, fins que es trasllada a Madrid.

A nivell mundial l'enfrontament ideològic entre marxisme i anarquisme es dona en el Congrés de la Haia (1872) en el que decideixen que aquells que no vulguin participar en política estan convidats a marxar de la AiT; és a dir, el marxisme triomfa.

En canvi, a Espanya es celebra el Congrés de Saragossa (1872) on es fa fora als marxistes de la FRE.

Per tant, la FRE es converteix en anarquista i el 1873 té més de 40.000 afiliats. Però al 1874 és declarada il·legal perquè se la acusa del cantonalisme, un fenomen que es dona durant el Sexenni que es tracta de portar a l'extrem el federalisme, és a dir, trencar Espanya en cantons (escala més propera a poble) i no en estats, de manera que municipis com Figueres es declaren independents.

Aquesta il·legalització provoca que la FRE es torni clandestina durant els primers anys de la Restauració i que augmenti la pressió governamental contra el moviment obrer.

Al 1881, Sagasta puja al govern i el règim el liberalitza i disminueix aquesta repressió en contra el moviment obrer. Es celebra en Congrés de Barcelona en el que es reuneixen al voltant de 160 associacions, la majoria catalanes i andaluses, i decideixen reconstruir la FRE a partir d'una esclatxa legal canviant el seu nom per FTRE.

Al 1882, es celebra el Congrés de Sevilla on comencen a sorgir diversos enfrontaments interns; a més, es produeixen un seguit d'atemptats que es van vincular a un grup anarquista, La mano negra. Això provoca que augmenti la repressió governamental contra l'anarquisme; serà tan bèstia que l'any 1888 desapareix la FTRE.

Aquesta desaparició provoca l'aparició de l'individualisme radical, un corrent anarquista de Kropotkin que proposa rebutjar qualsevol tipus d'organització autoritària i iniciar el que ells anomenen propaganda pel fet, que són atemptats d'acció directa a la classe dominant (església, burgesia i exèrcit). Enrico Malatesta és l'encarregat de difondre aquestes idees per Espanya.

És un grup minoritari perquè fins a 1893 la majoria de treballadors aposta per la vaga i la propaganda escrita, però degut a la repressió del govern i la ineficàcia del mètode, de mica en mica, hi haurà un grup que anirà apostant per l'acció directa.

A tot Europa hi ha atemptats però a Espanya i concretament a Barcelona n'hi ha molts. Barcelona se l'anomena la Ciutat de les Bombes perquè a l'any 1893 es produeixen 14 atemptats.

Atemptats

Entre 1893 i 1897 és el pitjor moment pel que fa als atemptats.

-- 14/9/1893: durant un acte militar de la festa major de Barcelona a la Gran Via, Paulino Pallás atempta contra el General Martínez Campos però no mor, només queda ferit. És jutjat i condemnat a mort a l'octubre/1893. Les seves últimes paraules: "La venganza serà terrible" ❗ A partir d'aquí comença una onada d'atemptats.

-- 7/11/1893: Santiago Salvador va llençar una bomba al Liceu, el símbol de l'esplendor de la burgesia catalana. A partir d'aquest atemptat hi ha una repressió molt forta contra el moviment obrer i els anarquistes en concret.

-- 7/6/1896: es produeix un atemptat contra la processó de Corpus de Santa Maria del Mar. Això afecta molt a la població i s'intensifica molt la repressió: en menys d'una setmana hi ha més de 400 detinguts, molts dels quals seran maltractats i torturats.

-- Desembre/1896: té lloc el Procés de Montjuic, un judici en el quals els acusats no tenen cap garantia legal per defensar-se.

Serà un símbol internacional sobre la repressió anarquista; tan ressò tindrà que M. Angiolillo, un anarquista, es desplaçarà a Espanya per venjar els seus camarades anarquistes espanyols i el 8/8/1897 atemptarà contra el president del govern, CdC. Hi haurà una repressió tan implacable que l'anarquisme gairebé desapareix.

CATALANISME

Orígens

Renaixença

En paral·lel a la formació d'un estat liberal, a Catalunya comença a aparèixer un sentiment d'identitat nacional per influència d'un corrent artístic europeu: el Romanticisme, que és la Renaixença.

Comença sent un corrent literari que vol dignificar la llengua catalana però s'anirà estenent a altres àmbits per intentar recuperar la cultura catalana: costums, història, drets, tradicions...

Es pot dir que la reivindicació cultural comença l'any 1833 amb la publicació de Oda a la Pàtria de B.C. Aribau.

Aquesta reivindicació cultural s'anirà convertint també en política a final de segle, especialment durant la Restauració; és el que s'anomena Catalanisme Polític. Les causes d'aquesta reivindicació són:

- Qüestions culturals: Renaixença
- Qüestions econòmiques: Arran de la industrialització, la societat catalana va evolucionar completament diferent que la espanyola, apropant-se a com vivia la resta de ciutats europees. Per qüestions econòmiques, Catalunya demana el proteccionisme però aquestes mesures no s'aplicaven. Tot això va provocar que Catalunya demanés autonomia política per gestionar els seus recursos i territori; el tancament de caixes en donarà l'impuls però no serà fins al segle XX que es convertirà en un moviment de masses.
- Qüestió ideològica: l'aparició del Carlisme i el Federalisme, que ofereixen una Espanya descentralitzada amb autonomia política per aquells territoris que ho demanin.
- El fet de que a Espanya no hi hagi un objectiu polític clar, ajudarà a que moltes regions vulguin fer el seu camí.

Catalanisme polític

Fonaments ideològics

El catalanisme és una expressió política del nacionalisme català. Durant l'època de la Restauració, hi havia tres maneres d'entendre'l, tres corrents:

Intel·lectuals

Representen el catalanisme romàntic.

Ideològicament no estan gaire definits, però el que els uneix és allò que tenen clar: Catalunya és una nació. Aquests són els que acaben diferenciant entre estat (concepte artificial fruit de pactes i guerres) i nació (unió més natural: llengua, costums...).

Un altre element que els uneix és que rebutgen el sistema canovista i denuncien el falsejament electoral; no volen participar en política.

Una altra característica és que defensen una cultura catalana moderna i europea; a molts d'aquests se'ls vincularà al modernisme. Segons ells, no existeix la cultura espanyola, aquesta és la suma de les cultures de totes les nacions.

El màxim representant és Àngel Guimerà que, juntament amb altres escriptors, publica els seus escrits a La Renaixença.

Catalanisme conservador

L'església hi acabarà tenint un paper molt important. La figura clau és el Bisbe de Vic, Josep Torras i Bages; la seva presència és molt important ja que defensa que Catalunya és una nació perquè té un esperit propi que es manifesta en la llengua, la història religiosa i les tradicions. Exposa les seves idees a la seva obra: La Tradició Catalana (1892).

També hi ha un catalanisme conservador no catòlic, però no tindrà tanta importància; gira al voltant de publicacions a La España Regional, on publiquen els seus escrits Duran i Bas i Mañer i Flaquer, que són regionalistes.

Totes aquestes idees apareixen en la publicació La Veu de Montserrat, que és periòdica; això provoca enfrontaments entre l'església catalana i la de la resta d'Espanya a causa de l'ús parroquial del català.

Catalanisme progressista

És el catalanisme més popular.

L'origen és el federalisme ja que molts d'ells van entrar al nacionalisme ja que el federalisme no va triomfar. La figura més representativa és la de Valentí Almirall, que és un personatge molt actiu políticament que va fundar el primer diari en llengua catalana: El Diari Català (1879).

V.Almirall representa el catalanisme més laic i progressista, i proposa una alternativa per allunyar-se dels intel·lectuals i conservadors. La seva idea és que si s'entén que Espanya és un estat compost és més fàcil defensar la identitat catalana i aconseguir la independència; proposa que Catalunya ingressi a Espanya com Irlanda dins del Regne Unit.

El seu objectiu és crear un partit polític català i a partir del 1880 trenca amb el federalisme i s'encamina cap a aquest catalanisme.

Primeres accions

Valentí Almirall comença a destacar quan al 1880 abandona el federalisme i decideix crear un partit polític català al marge dels partits estatals.

El 1881 crea el Primer Congrés Catalanista intentant aplegar el màxim nombre de defensors de la identitat catalana i l'autonomia; trobaríem els intel·lectuals i als progressistes. En sortiran tres acords:

- Elaborar un document en defensa del codi civil català ja que el govern de la Restauració és uniformitzador i no vol diferències.
- Començar les gestions per crear una acadèmia de la llengua catalana.
- Crear una entitat que s'encarregués de difondre el catalanisme per tot el principat.

V.Almirall tira endavant aquest últim acord amb la creació del Centre Català l'any 1882. Aquesta entitat convoca el 1883 el Segon Congrés Catalanista, que serà molt important políticament ja que acaba definint la política catalana. S'acordarà que tota aquella gent interessada només pot formar part d'entitats catalanes. Però tot i això no acaba a causa de disputes internes entre intel·lectuals i progressistes.

Tot i que és un congrés inacabat, V.Almirall continua amb la idea de cohesionar el catalanisme aplegant el màxim nombre de catalanistes al seu costat; per això l'any 1885 el Centre Català convoca una trobada a la llotja de Barcelona. L'objectiu és intentar captar un altre col·lectiu, la burgesia. D'aquesta trobada en sortirà el Memorial de Greuges, un manifest que serà un document molt important pel catalanisme. És un recull de les reivindicacions que fa Catalunya per les quals se sent menyspreada pel govern espanyol; està escrit en castellà i hi ha reivindicacions culturals, polítiques i econòmiques. Representa el primer manifest polític unitari del catalanisme, tot i que té un to reivindicatiu molt baix, i el 10/3/1885 es presenta a Alfons XII.

V.Almirall anirà perdent pes específic en el catalanisme ja que intentarà ser equidistant amb totes les formes del catalanisme i per uns era massa popular, federal i republicà i per uns altres ho era massa poc. Principalment a partir del 1886 quan publica Lo Catalanisme, una obra on recull el seu projecte polític, on el descriu com a republicà, laic i progressista. Aquest caràcter progressista provoca que el sector més conservador del Centre Català marxi i l'any 1887 fundin una altra entitat: Lliga de Catalunya, que anirà agafant molta importància.

El Centre Català i la figura de V.Almirall aniran perdent força fins que al 1990 desapareixen definitivament.

Accions de la Lliga de Catalunya

Una de les primeres accions de la Lliga de Catalunya va ser redactar un manifest l'any 1888: Missatge a la Reina Regent; que és molt contundent en el seu to reivindicatiu, escrit en català i on demanen autogovern, corts pròpies i sobiranes i el català com a llengua oficial.

Això li dóna protagonisme però encara li'n donarà més la campanya en defensa del codi civil català per tot el principat l'any 1889 ja que aconseguiran que el govern el mantingui intacte. Aquesta campanya posa de manifest la necessitat de tenir una entitat que aplegui a totes les associacions catalanistes de tot tipus; alguns de la Lliga hi estaran darrere ! Unió Catalanista.

Les bases de Manresa

Unió Catalanista

Un membre de la Lliga de Catalunya, Narcís Verdaguer, funda al febrer/1891 la Unió Catalanista, una entitat que té la funció de defensar els interessos de Catalunya i considera que Catalunya és una nació. Malgrat una part vulgui participar en política, no es pot considerar un partit polític.

Al març/1892 és convocada la primera assemblea general de la Unió Catalanista a Manresa, on es troben al voltant de 250 delegats d'associacions amb l'objectiu d'elaborar un projecte de sobirania política comú a tot el catalanisme: Bases per la Constitució Regional Catalana, més conegut com les Bases de Manresa. Es convertirà en el programa polític del catalanisme durant dècades.

En aquest document reclamen que Catalunya tingui autogovern, unes corts pròpies amb capacitat legislativa, el català com a única llengua oficial, una organització territorial per comarques, establiment d'un servei d'ordre públic català, concordat de la Santa Seu per poder utilitzar el català a la parròquia.

Però hi haurà un problema, l'existència de dues generacions diferents de catalanistes que tenen maneres diferents d'interpretar el catalanisme. Per una banda, els que estan representats pel president: Lluís Domènech i Montaner, que representen una generació més intel·lectual i teòrica i que estaven poc disposats a participar en política; d'altra banda, el secretari: Enric Prat de la Riba, representa la generació més jove que vol acció política.

La Unió Catalanista anirà creixent i augmentant la seva presència en política a partir de 1898, al mateix temps que es desprestigia institucions del govern espanyol. Començarà a ser mal vist perquè és una alternativa al sistema polític espanyol.

La Lliga Regionalista

L'any 1890 el sector jove de la Unió Catalanista representat per Enric Prat de la Riba, crea una institució: Centre Nacional Català, que estava vinculat a La Veu de Catalunya.

Per altra banda, durant el Govern de Silvela-Polavieja es funda la Unió Regionalista, que eren dirigents de les corporacions econòmiques i ciutadanes de Catalunya.

Aquestes dues formacions s'uneixen al maig/1901 per tal de presentar-se a unes eleccions generals presentant una candidatura conjunta coneguda com La Candidatura dels 4 Presidents; on es presenten com a diputats de la circumscripció de Catalunya Sebastià Torres, Santiago Rossinyol, Bartomeu Robert i Lluís Domènech i Montaner. Aquesta candidatura serà un èxit i tots quatre aconseguen ser diputats.

Després d'aquest triomf, decideixen fusionar-se i formen el 1901 la Lliga Regionalista de Catalunya; mantenint La Veu de Catalunya com el seu diari oficial. Al novembre/1901 es

presenten a les eleccions municipals i tenen molt d'èxit, especialment a l'Ajuntament de Barcelona, on aconsegueixen 11 regidors.

És la primera vegada que un partit no dinàstic guanya unes eleccions a una ciutat important; a Catalunya no tornaran a guanyar els partits dinàstics, és un curtcircuit al sistema de la Restauració.

b) Restauració II: Alfons XIII

Inici del regnat d'Alfons XIII

A finals del segle XIX i especialment a principis del segle XX, el sistema de control polític i electoral comença a tenir un mal funcionament a causa de:

- Causes externes al sistema: la societat espanyola és més dinàmica, vol participar en política i saber més coses; a més, apareixen noves accions polítiques amb molta força que es converteixen en alternatives polítiques que qüestionen el sistema: republicanisme, nacionalisme i socialisme.
- Causes internes: la desaparició dels grans líders polítics dels partits dinàstics provoca que aquests partits perdin força i representativitat i hi hagi lluites internes pel lideratge. Hi haurà dos personatges que intentaran substituir els líders i mantenir la cohesió dins dels seus partits: Segismundo Moret al Partit Liberal i Antonio Maura al Partit Conservador.

En aquest context tan complicat, al maig/1902 comença el regnat d'Alfons XIII que ve marcat per la regència de Maria Cristina que havia viscut sota el temor de deixar al seu fill una corona debilitada. Per això, Alfons XIII quan accedeix a la corona serà un intervencionista, provocarà canvis constants en el govern generant així inestabilitat política. Aquest intervencionisme es coneix com Crisis Orientales.

L'intervencionisme d'Alfons XIII cada cop anirà en augment i marcarà el seu regnat, s'envolta d'un grup d'assessors format per càrrecs militars i religiosos i de l'altra burgesia.

Regeneracionisme

Comencen a posar en dubte el sistema canovista amb la idea de regenerar, modernitzar, Espanya. Durant el regnat d'Alfons XIII hi haurà dos intents:

- Durant el govern conservador de Maura, conegut com el Govern Llarg (1907-1909), es tirarà endavant el que ell anomena "Revolución desde arriba" ja que creu que la renovació del sistema s'ha de realitzar des de les elits econòmiques i no amb una revolta popular. Durà a terme un seguit de reformes com la creació d'una nova llei electoral per augmentar la participació, una nova flota de guerra, la legalització de la vaga i la creació del Instituto de previsión per tenir bones relacions amb el moviment obrer, la cohesió dels partits dinàstics i la integració del catalanisme ja que ho veu com un perill. Aquest projecte no es podrà aconseguir perquè no aconsegueix acabar amb el caciquisme, el sistema no està preparat per aquestes mesures i per les constants Crisis Orientales del rei. A més, la duresa amb la que reprimirà els fets de la Setmana Tràgica provocarà que s'iniciïn uns seguit de campanyes en contra la seva figura i dimiteixi, sense acabar el seu mandat.
- Durant el Govern liberal de José Canalejas (1910-1912). Canalejas era un líder molt important, molt hàbil, que tenia un programa reformista important i que realment volia aquesta reforma, característica que el diferencia de la resta d'intents. La seva reforma es basava en les mesures següents: baixar l'impost de consum pels béns de primera necessitat, instaurar la Llei de Reclutament que obligava a tothom a fer el servei militar,

instaurar la Ley del Candado que limitava el nombre d'ordres religioses d'Espanya i impulsar el projecte de la Mancomunitat de Catalunya.

Però no acaba el seu mandat perquè és assassinat en mans d'un anarquista, Manuel Pardiñas, l'any 1912; i per tant, no s'acaba el programa regeneracionista que semblava que podria funcionar.

Aquests intents marcaran molt el regnat d'Alfons XIII, que anirà en declivi a partir del 1912 amb l'assassinat de Canalejas. A més, provocarà inestabilitat política i serà molt difícil que els partits dinàstics, que tindran moltes crisis internes, guanyin eleccions per majoria absoluta

Regionalisme

El 1901 es produeix la fusió entre el Centre Nacional Català i la Unió Regionalista donant lloc a la Lliga Regionalista, un partit conservador, confessional i catòlic on destaquen Enric Part de la Riba, Francesc Cambó i Puig i Cadafalch. Els principals votants són la burgesia, l'església catalana, grans propietaris, terratinents, cacics...

Al 1901 guanyen les eleccions municipals i a partir d'aquest moment hi haurà alternança entre la Lliga i els republicans federals. Serà un gran partit a Catalunya fins al 1923.

Tot i això, tindran molts problemes ja que és un partit molt heterogeni políticament i socialment.

La visita d'Alfons XIII a Barcelona l'any 1904 farà esclatar les diferents tendències que hi ha dins la Lliga. Aquesta ruptura és deguda a que hi ha un sector més progressista que vol boicotejar els actes del rei i un de més conservador que vol aprofitar aquesta visita per acostar-se al rei i al govern.

Els més progressistes acaben abandonant la Lliga i es defineixen com a nacionalistes, demòcrates i republicans. Funden un diari propi: El Poble Català i al gener de 1907 funden un partit: Centre Nacionalista Republicà, on s'hi afegiran republicans federals, unionistes i nacionalistes.

Republicanisme

En termes generals, els partits republicans són els que estan més a prop de les classes populars; la seva base social seria la classe mitjana-baixa, la petita burgesia i els pagesos.

En el conjunt d'Espanya el republicanisme no té gaire importància, però poden destacar la Unión Republicana, liderada per Nicolás Salmerón, i un nucli republicà que gira al voltant de Vicente Blasco Ibañez, un escriptor molt crític amb la Restauració ▮ Blasquisme

A Catalunya el republicanisme té molt més pes i se'n poden destacar dos col·lectius: els republicans radicals i els republicans catalanistes. N'hi ha un altre però menys nombrós que són els seguidors de les idees de Pi i Margall.

Republicans radicals

Gira al voltant del Partido Radical, fundat l'any 1908 per un periodista andalús que vivia a Barcelona: Alejandro Lerroux, que va anar guanyant prestigi per la defensa dels condemnats durant el Procés de Montjuïc.

A. Lerroux era un polític molt hàbil i violent de paraula i un personatge tèrbol relacionat amb la màfia de caràcter obrerista i revolucionari. La seva ideologia gira al voltant de dos conceptes: l'anticlericalisme, segons ell els mals d'Espanya s'han de buscar a l'església, i l'anticatalanisme, que el representa com un moviment burgès exclusiu dels amos i ho fa

veure així als obrers immigrants de manera que genera conflictes entre els immigrants i els catalans.

L'any 1908 se'n va de la Unión Republicana i funda el Partido Radical, un partit molt modern que tindrà diversos diaris al seu servei com El Progreso. Creen, especialment a Barcelona, "Las casas del pueblo" que són locals socials repartits per diversos barris on viuen obrers immigrants on se'ls hi donen serveis educatius, socials i assistencials; un exemple serien les "meriendas fraternales".

Tota aquesta proposta serà molt ben rebuda per una part molt important dels obrers ja que el Partido Radical els hi està oferint serveis públics que no tenen. A més, aquests rebutgen l'església i veuen que el Partido Radical els defensa i diferents ajuts.

Tindrà molta importància a Catalunya i serà un dels grans partits que li farà la competència a la Lliga. Hi ha sospites que A.Lerroux havia estat enviat pel govern per desactivar el catalanisme i el moviment obrer.

A partir del 1914 A.Lerroux farà un canvi cap a les dretes i, fins i tot, acabarà sent president de la Segona República durant un govern de dretes.

Republicans catalanistes

A partir del 1908 el programa polític català està dominat pel Partido Radical (republicà, progressista i espanyolista) i la Lliga (conservador, monàrquic i catalanista). Per tant, feia falta una alternativa que fos republicana, progressista i catalanista; aquest lloc l'intenta ocupar el Centre Nacionalista Republicà, integrants de la Lliga que van marxar el 1907.

Aquests s'uniran als federalistes seguidors de les idees de Pi i Margall i es presenten a les eleccions generals de l'any 1910 donant lloc a la Unió Federal Nacionalista Republicana, un partit d'esquerres i catalanista que té com a diari oficial El Poble Català. En aquestes eleccions aconseguen molt bons resultats però hi acaba havent diversos enfrontaments interns i ruptures que afebleixen tant al partit que l'any 1914, quan hi ha les següent eleccions, estan a punt de desaparèixer.

Per tal de salvar el partit, la cúpula dirigent ha de prendre una mesura d'urgència ha de pactar amb un dels dos partits dominants, o amb la Lliga o amb el Partido Radical. Decideixen pactar amb el Partido Radical; aquesta coalició electoral es signa amb el Pacte de Sant Gervasi (1914).

Aquestes eleccions seran un desastre perquè tenen menys vots junts que no pas si s'haguessin presentat per separat, és a dir, que la Lliga en sortirà beneficiada i es convertirà en el partit dominant fins l'any 1923 amb la dictadura de Primo de Rivera.

Es torna a tenir el problema d'aquest espai polític que ningú "omple" i no és fins l'any 1917 que naixerà un partit que l'intenti ocupar: Partit Republicà Català, que permetrà que aparegui una nova generació de polítics que seran molt importants (F.Layret, M.Domingo i Lluís Companys) i serà una de les bases sobre les quals es fundarà l'any 1931 Esquerra Republicana de Catalunya.

Solidaritat catalana

El creixement del catalanisme sempre és conseqüència de les accions que realitza el govern, la seva imposició per la força provoca que tots aquells que estan a favor del catalanisme s'uneixin.

El 25/11/1905 al voltant d'uns 300 oficials de la guarnició de Barcelona assalten dues redaccions catalanes: Cu-cut (revista) i La Veu de Catalunya (diari de la Lliga). Aquest assalt suposadament va estar provocat a causa de la publicació d'un acudit al Cu-cut en el qual se suposava que havien ridiculitzat l'exèrcit espanyol a causa dels continus fracassos espanyols

al Marroc. Però en realitat aquest assalt era un avís, una amenaça, perquè una part important de l'exèrcit i el govern veuen qualsevol acció catalanista com un atac cap a Espanya.

Des de Catalunya es demana responsabilitat dels actes comesos i això provoca que es visqui un ambient de crispació. El govern espanyol no només no castigarà als oficials implicats, sinó que promulgarà una llei: Llei de Jurisdiccions per la qual qualsevol ofensa oral o escrita contra la bandera, la pàtria o l'exèrcit passarà directament sota jurisdicció militar, és a dir, serà jutjat per un Tribunal Militar. Aquesta llei estarà vigent fins al 1921 però en l'època del franquisme es recupera.

Hi ha un rebuig total per part de la població i dels polítics catalans ja que era una amenaça a la llibertat d'expressió i consideraven que criminalitzava el catalanisme; això infla encara més el catalanisme.

És en aquest moment que comencen les males relacions entre el govern espanyol i el de Catalunya; els diputats catalans protesten al Parlament espanyol al qual no els hi fa cas i, per tant, com a protesta, decideixen marxar del Parlament. Al tornar a Barcelona són rebuts per una manifestació multitudinària com mai s'havia vist, va ser un acte d'homenatge en el qual 200.000 persones es llençaran al carrer per rebre'ls (20/5/1906).

Els partits polítics s'adonen que de veritat el catalanisme mou masses i això provocarà que tots els partits catalans s'uneixin donant com a resultat Solidaritat Catalana, una aliança contra la llei on trobem totes les forces polítiques excepte els partits dinàstics i Lleroux amb l'objectiu d'aconseguir derogar la Llei de Jurisdiccions.

És en aquest context quan Lleroux funda el seu propi partit i es presenta davant d'Espanya com el defensor de la pàtria i de Catalunya.

A més, un dels líders del catalanisme: Enric Prat de la Riba publica La Nacionalitat Catalana, llibre on justifica el sentiment nacional i les diferències amb l'estat central. Acaba el llibre amb el capítol Imperialisme on expressa la idea de modernitzar Espanya.

Al 1906 hi ha una manifestació a Barcelona a favor de Solidaritat Catalana, davant de l'èxit que veuen que té en la població decideixen convertir-se en una coalició electoral l'any 1907 per poder-se presentar a les eleccions provincials; fan un programa electoral conegut com Programa de Tibolí. Aquestes eleccions representen un èxit rotund ja que aconsegueixen 7 dels 8 diputats de manera que els partits dinàstics perden tot el protagonisme i Prat de la Riba serà escollit el president de la diputació de Barcelona.

Al mateix any hi ha unes eleccions generals en les quals Solidaritat Catalana tindrà un èxit encara més rotund ja que dels 44 diputats que li corresponien a Catalunya, aquesta coalició n'obté 41.

Fi de Solidaritat Catalana

Hi ha diverses causes que podrien explicar el final de Solidaritat Catalana:

- L'heterogeneïtat de les forces que el formaven feia difícil la seva continuïtat en el temps.
- Malgrat ser una coalició molt diversa, el partit que dominava era la Lliga i per tant, seguien el lideratge d'aquest partit, de F.Cambó.
- La causa definitiva van ser els fets de la Setmana Tràgica al 1909 ja que davant de la repressió governamental hi trobem dues posicions: mentre una part de la coalició hi està a favor, els integrants de la Lliga, una altra hi està en contra, els partits d'esquerres que donen suport als obrers.

Setmana Tràgica

Les causes les hem d'anar a buscar al 1903; després de la crisi que va patir Espanya per la pèrdua de Cuba, busca un altre objectiu, emprèn una nova campanya colonial a la zona del Marroc. Aquesta nova campanya portarà moltes derrotes.

Ho situem al context de l'Imperialisme, quan Europa i altres països importants volen repartir-se els territoris, especialment Àfrica.

Mentre que Anglaterra està conquerint els territoris de nord a sud, França ho fa de oest a est. Fins aleshores Alemanya no havia entrat en aquesta cursa i s'haurà de conformar amb els territoris que quedin; un d'ells és el Marroc, en el qual Espanya i França hi tenen molts interessos colonials i econòmics. El fet que Alemanya s'interessi pel Marroc provocarà una crisi internacional que acabarà amb la Conferència d'Algesires (1906), en la qual es reparteix el Marroc entre Espanya i França. A Espanya se li va concedir la franja del nord, el Rift.

L'ocupació espanyola es va veure dificultada per diversos grups de guerrillers; llavors el govern de Maura va optar per incrementar el nombre de soldats espanyols al Rift, la majoria dels quals eren catalans, i això va ser la guspira que va impulsar la Setmana Tràgica.

Esdeveniments

El govern decideix enviar moltes tropes a la Guerra del Marroc, la majoria els envien des de Catalunya i el trasllat es fa des del port de Barcelona; com que en necessiten molts envien els Reservistes. Molts homes de la classe alta se'n lliuraven però la resta hi havia d'anar, això serà el que provocarà una protesta que comportarà una escala de successos de violència.

Aquesta protesta popular s'iniciarà el 18/7/1909 mentre tenia lloc la sortida d'aquestes tropes cap al Marroc; aquesta s'allargarà durant una setmana i va originar un moviment que va adquirir un fort component antimilitarista i de rebuig a la hegemonia social i cultural de l'església.

Al 24/7 es va constituir un Comitè de Vaga amb la participació de republicans, socialistes i anarquistes que van fer una crida a la vaga general i culpaven la burgesia i l'església del patiment dels obrers. La iniciativa popular va desbordar als mateixos convocants de la vaga i el moviment va esdevenir un esclat de totes les tensions acumulades al llarg de les dècades. Els incidents als carrers es van multiplicar, es van alçar barricades, hi va haver enfrontaments amb les forces d'ordre públic i, com que hi intervindran els lerrouxistes, comença la crema d'esglésies i escoles.

Les autoritats van declarar l'estat de guerra i el moviment insurreccional va derivar en l'actuació de grups sense coordinació ni direcció. La revolta es va estendre fora de Barcelona i en alguns punts es va tallar l'accés per tal que no es poguessin enviar tropes contra els revoltats. El governador civil a Barcelona es va negar a treure les tropes al carrer ja que tenia intenció de pactar amb els revoltats, i acaba dimitint. Finalment les tropes entren a la ciutat i el 2/8/1909 la ciutat va retornar a la normalitat.

La repressió posterior va ser molt dura i nombrosos anarquistes i radicals van ser responsabilitzats dels fets.

Conseqüències

Es van detenir centenars de persones i se'n van afusellar a 5, entre aquest es trobava Francesc Ferrer i Guàrdia, acusat sense fonaments de ser el líder de la revolta. Aquest afusellament va aixecar una onada de protestes a Europa que van desprestigiar molt al

govern de Maura i a Espanya; es va iniciar una campanya amb el crit de “Maura no!”, que juntament amb un bloc d’esquerres, va provocar la caiguda d’aquest govern conservador i l’ascens dels liberals.

A Catalunya, els llerrouxistes van anar perdent influència entre els treballadors. Per altra banda, la Lliga Regionalista, concretament Prat de la Riba, va patir un important desprestigi perquè va demostrar un gran compromís amb la repressió que comportarà una campanya contra seu; aquest retrocés electoral es va manifestar a les eleccions de 1910 i 1914, on l’esquerra catalanista va viure els seus anys de màxima expansió.

Mancomunitat

La constitució

La persona que està darrere d’aquesta institució és Prat de la Riba, el qual és president de la diputació de Barcelona i començarà un projecte per unir els recursos de les 4 diputacions catalanes en un únic organisme. Aquest projecte ha de servir perquè la Lliga recuperi el prestigi que ha perdut després de la Setmana Tràgica.

Aquest projecte és presentat al govern de Canalejas l’any 1911, és un govern receptiu amb el catalanisme que creu que cal integrar-lo. Canalejas es fa seu el projecte i el presenta al Parlament espanyol, després que el Parlament l’accepti, tot i tenir-hi disputes, al novembre/1912 Canalejas és assassinat. El projecte quedarà aturat però per diverses actuacions del Parlament, al desembre/1913 el successor de Canalejas, E.Dato, signa un real decret segons el qual totes les regions d’Espanya poden unificar els recursos de les seves diputacions en un organisme comú.

Malgrat que és un projecte català, s’acaba establint a tot Espanya però la única regió que ho demana és Catalunya.

6/4/1914 comença a funcionar la Mancomunitat; el primer president serà Prat de la Riba, fins l’any 1917, que serà substituït per Puig i Cadafalch, que ho serà fins la Dictadura de Primo de Rivera (1923). Durant la Dictadura Alfons Sala ho serà fins al 1926, que desapareix la Mancomunitat.

És la primera institució des del 1814 que permet gestionar el territori, aplicar el catalanisme de manera pràctica. Però fins l’any 1918 no tindran recursos propis.

Obra de la Mancomunitat

La Mancomunitat va dur a terme una important tasca que gira al voltant d’un triple objectiu:

- Modernitzar el país: En l’àmbit de les infraestructures, la Mancomunitat farà una xarxa de carreteres i camins que connectarà tot el país; pel que fa les comunicacions, es crearà un projecte que connectarà tots els municipis via telefònica. S’intentarà modernitzar el camp, es crearan escoles d’agricultura i es fomentarà la creació de les cooperatives agràries.
- Engagar una política cultural molt important: Dotar al país d’infraestructures culturals i intel·lectuals com la Biblioteca de Catalunya o la xarxa de biblioteques populars; també es potenciarà la creació d’orfeons, la conservació de monuments i el servei meteorològic. A més, es crearà un Ministeri de Cultura. Es farà un projecte per tal d’alfabetitzar a la població (principalment de les dones i les classes socials), crearan un consell de pedagogia per tal de coordinar aquest procés. Creen també una escola de mestres i s’introdueixen sistemes pedagògics que són els més moderns del moment; també es creen Escoles de Treball ja que l’ensenyament tècnic és molt deficitari.
- Engagar una política educativa centrada en la reafirmació de la llengua catalana.

Tot això des de la perspectiva de la Lliga i va representar una nova etapa pel catalanisme, perquè fins aquell moment el catalanisme era teòric i es limitava a criticar el centralisme espanyol i defensar la personalitat catalana.

La crisi de la Restauració

Temps difícils (1914-1917)

Impacte de la Primera Guerra Mundial

L'agost/1914 esclata la Primera Guerra Mundial, que acaba el 1918. Enfrontarà dos bàndols: els aliats (triple entesa: Gran Bretanya, França i Rússia) i les potències centrals (triple aliança: Alemanya, Itàlia, Imperi Austro-Hongarès). Es tracta del primer gran enfrontament de la humanitat.

A Espanya, malgrat es mantindrà la neutralitat, aquest conflicte bèl·lic provocarà dos bàndols ideològics: per una banda trobem els germanòfils, col·lectiu que es sent identificat amb els països de la triple aliança i es relacionen amb el sector més conservador; i d'altra banda, els aliadòfils, que estan a favor de la triple entesa i són més liberals i progressistes. El perquè d'aquestes diferències ideològiques venen donades a causa que darrere d'aquest conflicte bèl·lic n'hi ha un d'ideològic ja que la triple aliança representa l'ordre i el control social mentre que la triple entesa representa les llibertats democràtiques.

Per Espanya representa un Boom econòmic ja que la IGM representa un increment de la demanda de productes de primera necessitat, que ve dels països bel·ligerants que han transformat la seva economia en una economia de guerra i per tant només manufacturen productes bèl·lics. Aquest augment en la demanda provocarà grans beneficis en el sector tèxtil i la metal·lúrgia catalana.

Però aquest aspecte positiu acaba sent negatiu perquè hi haurà un increment en la producció i les vendes, que van destinades a l'exportació; mentre, al mercat espanyol en disminueix l'oferta. Això provocarà que es disparin els preus, sobretot dels productes de primera necessitat; al mateix temps, els salaris es mantenen. Tot això provocarà tensió social i crispació a l'ambient, la qual es convertirà en una crisi política: la Crisi del 1917.

La crisi del 1917

És la crisi més important de la Restauració ja que acabarà amb el sistema. L'estiu del 1917 esclatarà aquesta crisi, a partir de la qual el sistema polític serà molt inestable.

Com a protagonistes d'aquesta crisi trobem:

- El primer col·lectiu és el moviment obrer i camperol; dirigits per dos sindicats: la UGT, vinculada al PSOE, i la CNT, legal des de 1915; el qual ha agafat molta força a tot Espanya. Reclamen millores salarials i laborals i comencen a demanar millores democràtiques, això és el que els fa diferents i perillosos pel govern.
- La burgesia, especialment la catalana, s'ha enriquit molt amb l'economia de la IGM. Està vinculada a la Lliga i el que volen és dirigir Espanya amb la idea d'Imperi.
- Els partits dinàstics són protagonistes passius, per la seva ineficàcia. Estan en plena decadència i són incapaços de democratitzar el govern espanyol i aconseguir governs estables; a més, continuen amb el torn pacífic, que cada vegada serà més continuat. A partir del 1917 serà gairebé impossible mantenir el torn: a la mínima que hi ha un ambient tens, es tanquen les Corts. Un altra mesura que utilitzen és la creació de governs de concentració, governs d'emergència formats per personatges de diferents partits en moments de crisi política per tal d'intentar sortir-ne.

A més, quan les seves figures principals desapareixen, el lideratge l'agafen polítics de menor categoria. Maura (PC) és substituït per E.Dato i José Canalejas (PL) serà substituït per diversos polítics: Conde de Romanones, García Prieto i Santiago Alba.

-- L'exèrcit, el qual també tindrà tensió interna i molt malestar. Dins de l'exèrcit podem distingir-ne dos grups:

- Una part viu molt bé, aquests són els oficials d'alta graduació que estan a la Guerra del Marroc, on aconseguen sous molt més bons i pujar de categoria és molt més fàcil. Apareix una nova generació d'oficials que tenen una nova mentalitat que gira al voltant de 3 idees: ¹ l'exèrcit ha de recuperar la seva presència en la política espanyola ja que Cànovas els va retirar de la política; ² consideren que els valors de la vida militar (honor, pàtria, lleialtat) els ha d'adoptar la societat civil ja que la vida dels militars és modèlica i ³ es consideren els defensors de la pàtria, se senten escollits per salvar Espanya de la corrupció política, el nacionalisme i el moviment obrer. En aquest grup trobem oficials com Goded, Mola i Franco.
- Un altre sector, que és el majoritari, pateix les conseqüències de la crisi econòmica de la mateixa manera que els obrers: tenen salaris baixos i els hi costa pujar de categoria. Es tracta d'oficials de baixa graduació. Aquest col·lectiu acabarà formant l'any 1916 un sindicat: Sindicato de la Espada, que estarà dirigit pel Coronel Márquez i de seguida tindrà molts afiliats.

L'exèrcit, i sobretot el Sindicato de la Espada, culpabilitza al govern de la seva situació laboral i salarial i, és per això, que l'any 1917 comencen una protesta en contra el govern en la qual fan manifestos i articles de to contundent. La resposta del govern va ser també molt contundent ja que va empresonar a alguns d'aquests oficials. Per part del Sindicato de la Espada hi va haver una crítica molt dura que va provocar que al juliol el govern presidit per E.Dato decidís tancar les Corts per evitar enfrontaments polítics.

En aquest moment, la Lliga, liderada per F.Cambó, entra en joc amb la intenció de liderar la reforma política del país. És per això que davant del tancament de les Corts, al 5/7, la Lliga convoca una Assemblea de Parlamentaris en el qual en demanen la seva reobertura. Com que no es produeix la reobertura, es celebra una segona convocatòria el 19/7 a Barcelona on hi van diputats no només catalans, sinó també espanyols. Aquesta assemblea és declarada il·legal pel govern però abans de ser dissolta van elaborar un manifest on reclamaven: ¹ la formació d'un govern de concentració amb membres dels partits polítics més importants i ² la convocatòria d'unes eleccions a Corts Constituents per reestructurar Espanya i el sistema polític, en la qual Espanya es declari com un estat plurinacional per donar marge a que hi hagi autonomia política.

La Lliga ja havia expressat el que volia i confiaven en poder tirar endavant el seu projecte sempre i quan l'exèrcit es mantingués neutral i el moviment obrer els hi donés suport.

Però al cap d'unes setmanes esclata una vaga general protagonitzada pel moviment obrer i convocada pels dos sindicats més importants: la UGT i la CNT el 13/8/1917. Reclamen millores salarials, laborals i polítiques; com que això els fa perillosos de cara al govern ja que és una revolució el govern actua de forma molt contundent i pacta amb el Sindicato de la Espada que els ajudaran a sufocar la vaga i, a canvi, aconseguiran tot allò que demanin. Entre el 14 i el 16 d'agost acaba la vaga a Barcelona, el 18 a Madrid i a la zona del nord el 20; la intervenció va ser molt violenta i hi va haver centenars de morts, ferits i empresonats.

A canvi, el govern cedeix davant l'exèrcit i torna a la política: apareixen com a salvadors del sistema i el govern els hi dona importància política.

Les conseqüències bàsicament van ser polítiques: ¹ s'atura el procés de reforma política engegada per la Lliga ja que tenen por a la força del moviment obrer i tot el que aquest col·lectiu ha començat, ² es crearà un govern de concentració presidit per García Prieto i on

la Lliga hi tindrà la seva representació,³ l'exèrcit té el suport d'Alfons XIII i⁴ la radicalització del moviment obrer a causa de la dura resposta del govern: dins la CNT cada vegada tindrà més força el sector més anarquista i el PSOE i la UGT també s'aniran radicalitzant i acabaran fundant l'any 1921 el Partido Comunista de Espanya (PCE), pels més radicals d'aquest col·lectiu.

A partir d'aquí entrem en un període de clara decadència del sistema de la Restauració en el que es viurà una radicalització de tots els problemes que patia Espanya.

Radicalització (1918-1923)

És la última fase la Restauració que gira al voltant d'una crisi espanyola provocada al final de la IGM. Els països bel·ligerants van recuperar la seva economia de mercat i això va tenir efectes molt negatius per Espanya: va suposar la fi dels seus grans negocis amb aquests països; a més, com que durant aquesta època no s'han invertit els beneficis en l'àmbit de la competitivitat per intentar millorar tecnològicament, Espanya no pot mantenir els seus mercats i té una balança comercial negativa.

Tot això provoca el tancament de fàbriques i empreses, un augment de l'atur i una baixada dels salaris. Genera malestar social que acaba amb la radicalització de tots els problemes que tenia Espanya. Aquests problemes eren:

Problema social

Es tracta d'un doble enfrontament entre terratinents i jornalers, principalment a Andalusia, i entre la burgesia i els obreres, principalment a Catalunya.

Terratinents/Jornalers: A partir del 1918 a Andalusia es produeix una crisi de subsistència en la qual la gent mor de fam. Els terratinents mantenen als jornalers en unes condicions laborals molt dolentes i aquests com a resposta organitzen una protesta la qual va aturar la collita durant tres anys, especialment a la zona del Guadalquivir ▮ Trienni Bolxevic (1918-1920). El govern intervé declarant l'estat de guerra i hi envia l'exèrcit. Això és una clara evidència de la por que feia el moviment obrer al govern.

Burgesia/Obrers: A Catalunya el problema social gira al voltant de la reorganització del moviment obrer després la Crisi del 1917. Qui ho fa millor és la CNT que al juny/1918 convoca el Congrés de Sants en el que es reestructura a partir de sindicats únics: agrupen els treballadors per branques de producció per tal de generar més cohesió i ser més forts. És un èxit i fa augmentar el nombre d'afiliats, CNT es converteix en el sindicat més important. Dins la CNT hi ha dues tendències:

- Sector moderat: és el majoritari i està liderat per Salvador Seguí, conegut com el Noi de Sucre. Estan a favor de les reformes socials i deixen de banda el tema revolucionari.
- Sector radical i anarquista: volen la revolució social immediata i per tal d'aconseguir-ho no rebutgen la violència: atemptats, acció directa, vagues revolucionaries. Destaca un grup anomenat Los Solidarios que realitzen atemptats contra els amos de les fàbriques i les autoritats; fins i tot, l'any 1921 assassinen a E.Dato.

Malgrat tots aquests aldarulls, S.Seguí intentarà fer una demostració de força i organitza una gran vaga: La Vaga de la Canadenca (gener-abril/1919). Van paraitzar la Barcelona Light & Power, que era el principal subministri d'electricitat. Es paraitza el 75% de la producció catalana i Barcelona queda a les fosques. Provoca que un sector dels industrials fundin la Federación Patronal (1919) que només té un objectiu: acabar amb la CNT. Per fer-ho tenien tres eines:

- Locaut: tancament de fàbriques en les quals hi ha conflictivitat laboral, és abocar a la gent a l'atur; a més, elaboren una llista dels obrers conflictius perquè no siguin contractats.
- La creació del Sindicat Lliure que tot i tenir aparença d'un sindicat normal, són pistolers a sou per lluitar contra la CNT. Genera violència entre els pistolers de la patronal (blancs) i els de la CNT (rojos). És l'època del Pistolerisme (1919-1923), en el qual hi ha més de 800 atemptats amb víctimes dels dos bàndols; trobem l'assassinat de E.Dato (1921), F.Layret (1922) i S.Seguí(1923).
- A més, hi ha un mecanisme per part del govern; la repressió governamental que s'aplica mitjançant la Llei de Fugues, aquesta es va aplicar el 1921 i permetia abatre els presoners quan intentaven fugir sense que l'autoritat tingués repercussions. El que fa Martínez Anido és simular fugues de sindicalistes per poder-los assassinar.

Problema nacionalista

Després de la IGM torna a agafar força la reivindicació nacionalista ja que desapareixen imperis (rus, austrohongarès) i es creen, per tant, nous estats (Finlàndia, Txecoslovàquia, Iugoslàvia) que es poden establir per les teories nacionalistes del president Wilson, que defensa l'autodeterminació dels pobles.

L'aparició d'aquests nous estats va arribar amb molta força a Catalunya i provoca una revifada del nacionalisme català i l'elaboració, per part de la Mancomunitat, d'un projecte d'estatut d'autonomia per Catalunya: Bases per l'Autonomia de Catalunya, que a finals del 1918 és presentat al govern d'Espanya, que l'accepta però crea una comissió per estudiar-ho. Aquesta comissió elaborarà un document incompatible amb el de la Mancomunitat i això provocarà l'inici d'un període de males relacions entre les forces polítiques catalanes i les espanyoles i manifestacions tan a Barcelona com a Madrid; és una radicalització de les posicions.

La Lliga, que encapçalava la reivindicació nacionalista, es fa enrere quan esclata la Vaga de la Canadenca perquè la seva prioritat és l'ordre social, per tant, dona suport als partits dinàstics. A causa del doble llenguatge de la Lliga, hi ha un sector descontent que marxa la Lliga el 1922 i creen un nou partit: Acció Catalana.

En aquest context, l'any 1922 es crea el primer partit que es defineix obertament com a independentista: Estatut Català, fundat i dirigit per F.Macià.

Problema polític-militar

És el que acabarà definitivament amb la Restauració.

La vessant política és pel fracàs dels partits dinàstics, que són molt poc representatius amb contínues crisis de govern i molt inestables. El seu únic objectiu a partir del 1918 és sobreviure en el govern davant de problemes molt complicats com l'intervencionisme militar, la conflictivitat social i les reclamacions regionalistes. A més, tampoc poden evitar la fragmentació dels propis partits i són incapaços d'aconseguir líders carismàtics.

En aquest context hem d'afegir el problema militar que es contextualitza a la Guerra del Marroc, en la qual Espanya està immersa des de fa molts anys. En aquest moment l'exèrcit espanyol lluita contra Abd el Krim; l'alt comissariat del Marroc és el General Dámaso Berenguer que intenta imposar l'autoritat d'Espanya però no ho aconsegueix. El General Fernández Silvestre comença un atac pel seu compte que provocarà que bona part de l'exèrcit espanyol caigui en una emboscada i que pateixi una dura derrota: Derrota d'Anual (juliol/1921). Al voltant de 10.000 soldats espanyols moren en mans de 500 guerrillers.

Això representa un autèntic xoc a Espanya que provoca un canvi de govern, un govern de concentració presidit per Maura, que investigarà les responsabilitats militars en el Desastre d'Anual. Encarreguen la investigació a un general que elabora un expedient: Expedient Picasso, en que culpabilitza als militars espanyols que només anaven al Marroc a augmentar el seus títols i a Fernández Silvestre, però exculpa a Dámaso Berenguer.

Al juliol/1921 es tanquen les Corts, però quan es tornen a obrir al octubre, l'oposició exigeix al govern que també investigui les responsabilitats polítiques. Fins i tot, comença la crítica a la figura del rei que comença a veure com la seva imatge es va deteriorant a causa de les crítiques públiques.

Tota la oposició, però sobretot la del exèrcit, provoca que al març/1922 caigui el govern de Maura i es substitueixi per un govern conservador presidit per José Sánchez Guerra. Aquest govern aconsegueix engegar el processament dels militars de l'expedient Picasso però no aconsegueix limitar la investigació de la trama política ja que el rei en pot sortir esquitxat. A finals del 1922 aquest govern és substituït per un de liberal presidit per Garcia Prieto que provoca que augmenti el malestar dins l'exèrcit ja que nomena un civil, L.Silvela, com a màxima autoritat al Marroc.

Garcia Prieto es veu obligat a crear una comissió per investigar la trama política que hi podria haver darrere del Desastre d'Anual. Això provoca que a l'estiu del 1923 hi hagués diverses conspiracions militars preparades; la figura del rei va ser molt important ja que podria haver conspirat amb els militars per formar un govern fruit d'un pronunciament.

El 13/9, abans que la comissió del congrés presentés la seves conclusions al Parlament, Miguel Primo de Rivera declara l'estat de guerra a Barcelona i entrega a la premsa un manifest: "Al país y al ejército", en el que exposa alguna de les seves intencions, que són molt clares.

És un cop d'estat que no provoca manifestacions al carrer ni sortida de les tropes. El govern demana al rei que torni immediatament a Madrid però aquest hi arriba dies després i, quan arriba, s'entrevista amb generals perquè li donin suport a PdR. Davant d'aquesta actuació, Garcia Prieto dimiteix i Alfons XIII demana a PdR que fermi govern.

L'actuació del rei és decisiva ja que com sabia que les conclusions de l'Expedient Picasso l'esquitxarien, va fer tot el possible perquè no sortissin.

LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA (1923-1930)

Primo de Rivera presenta el seu govern com una solució transitòria, accepta ser president només el temps necessari per resoldre els problemes que tenia Espanya: restablir l'ordre social i acabar la Guerra del Marroc.

Director militar (1923-1925)

Aquest govern està format únicament per militars, qui pren les decisions és PdR i Martínez Anido, el seu home de confiança. Té un caràcter dictatorial i una de les primeres mesures que pren és suspendre la Constitució de 1876, que havien promulgat Alfons XII i Cànoves i es tractava del pilar de la Restauració. També dissolen les Corts, deixen d'actuar partits polítics i sindicats, s'estableix censura contra la premsa i l'ensenyament, s'elimina la representativitat d'algunes institucions i es trien els alcaldes des del govern. La vida espanyola es militaritza.

L'actuació del govern es centrarà en tres fronts per acabar els problemes:

Moviment obrer

És molt contundent ja que es culpabilitza al moviment obrer dels desordres públics, com del pistolerisme dels anys 20.

Serà molt perseguit, especialment la CNT i el CADCI, que són declarats il·legals; però potencia el Sindicat Lliure i la UGT, ja que hi té un tracte de favor per haver-se mantingut al marge. Serà ben tractada per PdR, fins al punt que Francisco Largo Caballero, secretari general de la UGT, es convertirà en conseller del govern.

Nacionalisme

Serà implacable amb qualsevol tipus de nacionalisme, però sobretot amb el català i el basc. Depurarà la Mancomunitat, al 1924 Puig i Cadafalch és substituït per Alfons Sala, el qual era membre de la Unión Monarquica Nacional, un partit d'extrema dreta monàrquic i centralista. Però al 1925 suspèn la mancomunitat amb un reial decret; també prohibeix l'ús públic del català, ballar sardanes, l'ús de la senyera...

Tot això representa un desprestigi per la Lliga ja que era un dels partits polítics que va donar suport al cop d'estat.

Marroc

Fa uns 20 anys que dura aquest conflicte i a l'exèrcit espanyol li costa controlar la seva zona del Marroc.

Davant d'aquest conflicte, hi ha dos posicionaments dins l'exèrcit:

- Abandonistes: partidaris de marxar del Marroc per resoldre el conflicte.
- Africanistes: volen quedar-se i guanyar per recuperar el prestigi. Són l'elit de l'exèrcit i els més ben pagats.

Malgrat PdR sigui abandonista, fa marxa enrere en les seves propostes per la pressió dels africanistes i es veu obligat a quedar-se.

El conflicte es resoldrà per un error d'Abd el Krim, el líder dels rifenys. Després dels èxits que ha tingut lluitant contra l'exèrcit espanyol, té molt de prestigi i s'ha convertit en un heroi anticolonial i això provoca que cometi un error: atacar a les tropes franceses l'abril/1925. Aquest atac facilita un acord de col·laboració hispanofrancès, entre PdR i Petain, per fer una operació conjunta contra Abd el Krim. Aquesta operació es resol al setembre/1925 i dona com a resultat el Desembarcament d'Alhucemas; de seguida les tropes ocupen la capital: Adjir, i pràcticament la derrota està centesiada. Abd el Krim es rendeix al maig/1926 a França de manera que el Marroc queda més o menys controlat, però la pau total no s'aconsegueix fins al juliol/1927.

PdR ha aconseguit resoldre els problemes que Espanya tenia oberts l'any 1925. Ara havia de marxar del govern ja que es va presentar com una solució temporal, però es voldrà perpetuar en el càrrec i implantar la seva forma de govern com a definitiva.

Director civil (1925-1930)

L'objectiu que té PdR és perpetuar-se en el càrrec mitjançant un canvi de govern, i institucionalitzar la dictadura.

Canvi d'imatge

Configura un nou govern el 3/12/1925 que inclourà 6 civils i 4 militars, aquest govern s'anomena Directori Civil. Amb aquest govern intenta donar una imatge de legalitat i recupera l'estructura de ministeris incorporant ministres civils que principalment s'ocuparan de les qüestions econòmiques com per exemple Eduard Aunós que serà Ministre de Treball (és català i per tant es tractarà d'un intent d'apropar-se al catalanisme) o José Calvo Sotelo que serà Ministre d'Hisenda.

Tot i que PdR seguirà sent el president del govern i el Ministre d'Assumptes Exteriors, la seva mà dreta, S.Martínez Anido, serà el Ministre de Governació.

Institucionalitzar la dictadura

Intentarà copiar el poder de Mussolini dels anys 20 a Itàlia; es tracta de dotar a la dictadura d'unes institucions perquè es converteixi en el sistema polític espanyol i donar-li una certa legalitat.

El primer que farà serà crear un partit únic l'any 1925, la Unión Patriótica, que acabarà sent un organisme de control social tot i que havia estat creat per establir un vincle amb la dictadura per tal de crear adeptes i fer-ne propaganda.

També reobrirà el Parlament creant l'Assemblea Nacional Consultiva, que serà un òrgan de consulta que entrarà en funcionament al setembre/1927. En formaran part els alts càrrecs de l'exèrcit, l'església, l'administració i la justícia; també representats de municipis, diputacions i delegacions provincials de la Unión Patriótica i individus vinculats amb la UGT; al voltant d'unes 260 persones.

Aquesta Assemblea tindrà l'encàrrec d'elaborar una nova constitució a partir del 1928. Presenten el projecte al juliol/1928 però mai es va arribar a aprovar; cal dir que era un projecte de constitució ultraconservador.

Política econòmica i social de la Dictadura

Bàsicament l'actuació la trobem dins del directori civil.

Entra en joc la UGT per intentar mantenir la pau dins del moviment obrer; per tal d'acontegar als obrers, el govern genera feina per tal de disminuir la taxa d'atur i aconseguir que tothom tingui uns salaris adequats. També impulsa les Casas Baratas per tal d'oferir una habitatge a aquells que no en disposaven.

Per tal de crear llocs de treball, la Dictadura comença a potenciar les obres públiques; que consisteixen en crear carreteres i embassaments, impulsar la telefonia i la xarxa d'electricitat, i crear la CAMPSA.

Genera una bonança econòmica aprofitant que ens trobem en un moment d'expansió econòmica mundial; com que la política econòmica està lligada a la social, es disminueix la tensió social.

PdR intentarà donar a conèixer aquesta bonança i ho fa amb la celebració de diverses exposicions. La més important és l'Exposició Universal de Barcelona l'any 1929, que provocarà una reurbanització de la ciutat trencant amb el Pla Cerdà de manera que la muntanya de Montjuic quedarà enganxada a la ciutat. És també una demostració de força a Catalunya ja que anomena Plaça Espanya i el Poble Espanyol, entre d'altres, i elimina les quatre torres.

Però per tal de dur a terme les obres públiques, demana préstecs i genera bitllets; provocant un augment del dèficit pressupostari i un gran endeutament de l'Estat.

Socialment, la dictadura va posar en marxa un model de regulació del treball que pretenia eliminar els conflictes socials mitjançant la intervenció de l'estat, la integració dels sectors moderats del moviment obrer i la repressió de les organitzacions més radicals. Amb aquest objectiu es va crear l'Organització Corporativa Nacional, que tenia l'objectiu com a objectiu la reglamentació dels salaris i les condicions laborals i la mediació i l'arbitratge en els conflictes laborals. Aquests comitès van tenir el suport de la UGT, mentre que la CNT quedava prohibida i es potenciaven els sindicats lliures.

Oposició a la Dictadura

Cada vegada apareixerà una oposició més forta i que tindrà més ressò. La podem centrar en tres blocs:

Nacionalisme Radical

Són intransigents, sobretot amb el nacionalisme català.

Al 1922 es va crear el primer partit independentista, Estat Català, que estava encapçalat per F.Macià, que va haver d'exiliar-se després del cop d'estat. Des de l'exili busca aliances per Europa, l'objectiu de F.Macià era aconseguir gent i armament suficient per poder entrar a Catalunya i que la seva entrada provoqués revoltes i així aquestes acabessin amb la dictadura i la monarquia. També intenta aconseguir la independència.

Mentrestant, a Catalunya grups vinculats amb partits catalanistes realitzen accions violentes; un d'aquests grups és Bandera Negra, que és el més radical i atemptaran contra PdR i Alfons XIII aprofitant el viatge que fan pel Garraf el juny/1925.

Al octubre/1926 F.Macià aconsegueix reunir un grup de gent armada a Prats de Molló, a la Catalunya nord, per entrar a Catalunya; però no hi havia suficient gent i per tant n'intentarà reclutar més. Recluta exiliats italians però dins d'aquest grup hi havia un espia de Mussolini. Aquest espia quan ja ho tenien tot preparat ho denuncia a la policia francesa, la qual detindrà al voltant de 100 persones ! Fets de Prat de Molló (novembre/1926)

Macià és jutjat per les autoritats franceses juntament amb altres acusats; aquest judici dona moltíssima popularitat a Macià i el condemnen a pagar una multa i abandonar França. Juntament amb la seva cúpula es traslladarà a Brussel·les i després a Cuba on continua buscant ajuts. Serà a l'Habana on redactarà una constitució per una Catalunya independent i és en aquesta que es defineix que l'Estelada ha de ser la bandera catalana.

Durant tot aquest temps va agafant més prestigi. Al 1930 al caure PdR torna a Barcelona però es detingut per la policia i el fan fora de Catalunya. Tot i això, en aquest temps s'ha convertit en el polític més popular, en un mite per la defensa dels drets de Catalunya; també era conegut com l'Avi.

Intel·lectuals

Troblem dues figures que destaquen a la crítica de la Dictadura: Vicente Blasco Ibañez i Miguel Unamuno.

A principis de la Dictadura signen un manifest en contra de la seva política cultural i la persecució del català.

Qui acaba alimentant aquesta oposició intel·lectual serà la Universitat Espanyola; les primeres protestes les trobem al març/1925 les quals aniran a més quan es funda l'any 1926 una organització d'universitaris i professors molt crítica, la FUE (Federación Universitaria Escolar). Aquestes vagues i protestes cada cop aniran a més fins que al març/1929 PdR

demana l'ocupació militar d'algunes universitats, a molts els expulsa de les facultats i tanca alguna universitat com la de Barcelona o Madrid.

Tot i això, la revolta universitària es mantindrà fins al final de la dictadura, posicionant-se cada cop més a favor de la democràcia i la República.

Moviment obrer

Pel que fa al moviment obrer, destaquen dos col·lectius: el PSOE i la UGT; el seu nombre d'afiliats anirà augmentant i s'acostaran a la Dictadura la qual començarà a canviar a finals del 1928, fins al punt que al agost/1929 els sindicats de la UGT i el PSOE elaboren un manifest en contra la Dictadura.

L'altre partit és la CNT, la qual és il·legal i en la clandestinitat farà que el sector més radical agafi més força; són partidaris de l'acció directa.

El seu sector més extremista al juliol/1927 funden una organització: FAI (Federación Anarquista Ibérica), que neix amb la idea d'encapçalar les idees més directes i revolucionaries.

La caiguda de Primo de Rivera

A partir del 1929 s'inicia el moment de declivi de la Dictadura. Es produeix per tres motius:

- La crítica a la Dictadura i la oposició per part dels partits i sindicats que cada cop és més forta i potent.
- La crisi econòmica: ja no es poden donar crèdits, la pesseta perd valor... Aquest problema és un dels més importants el qual acabarà amb la Dictadura ja que Espanya es veurà molt afectada perquè l'estat estava tant endeutat que gairebé fa fallida, a més, l'efecte del crack del 29 que provoca una retirada de capital i inversions estrangeres.
- Desconfiança de l'exèrcit: hi ha un sector important d'oficials que han perdut la confiança amb PdR, també Alfons XIII se'n distancia perquè només pensa en mantenir la corona i vol evitar que l'opinió pública l'identifiqui amb la Dictadura.

Tot això ens porta al 26/1/1930 quan hi ha una reunió entre PdR i els caps militars on es parla qui és i quin ha de ser el paper de PdR a Espanya. Dos dies després, PdR presenta la seva dimissió a Alfons XIII i se'n va d'Espanya.

Alfons XII pretén tornar a la situació que hi havia abans de la Dictadura, és a dir, a 1923. Per fer-ho necessita un polític carismàtic perquè formi el govern provisional; per això presenta el projecte a Santiago Alba, que ho refusa perquè no es fia del rei, també li presenta a Cambó, que ho ha de refusar perquè no està bé de salut. Davant d'aquestes dues negatives, configura un govern provisional encapçalat per Dámaso Berenguer, que accepta la proposta; aquest govern es coneixerà amb el nom de Dictablanda.

És impossible tornar a 1923 ja que la opció republicana cada cop agafa més força.

SEGONA REPÚBLICA (1931-1936)

De la monarquia a la República

La Dictablanda i el Pacte de Sant Sebastià

Després de la dimissió de Primo de Rivera, Alfons XIII nomena a Dámaso Berenguer com a president del govern amb l'objectiu de tornar a la normalitat constitucional, és a dir, a la política de la Restauració. Per això reobre les corts i es refan els partits polítics.

Aquest període de govern es coneix amb el nom de Dictablanda ja que aquest objectiu és impossible d'assolir ja que la monarquia es va comprometre massa amb la dictadura i no es podia fer veure que no hi havia estat implicada; a més, els partits dinàstics no tenien representació i per tant no es podia tornar al bipartidisme. També el fet que la major part de la població civil culpabilitza Alfons XIII de la situació del país i aposten per un sistema republicà, generant cada cop més opinió en contra.

Al mateix temps que D.Berenguer va actuant, l'oposició es va organitzant per acabar amb la monarquia.

A l'agost/1930 es produeix l'esdeveniment clau de l'oposició al règim: es tracta d'una reunió clandestina a Sant Sebastià on es reuneixen representants de diverses forces polítiques; trobaríem republicans (Lerroux, Azaña, M.Domingo), socialistes (Fernando de los Ríos, Indalecio Prieto) i nacionalistes (S.Casares-Quiroga, M.Carrasco, Formiguera).

D'aquesta reunió en sorgeixen un seguit d'acords que donen lloc al Pacte de Sant Sebastià:

- Engegar una política antimonàrquica
- Establir un comitè revolucionari que havia de ser l'encarregat de dur a terme aquesta política antimonàrquica. A més, tenia l'objectiu de provocar el canvi de govern a partir d'un aixecament militar que acabés amb la proclamació de la República, on el govern provisional seria aquest comitè.

Aquest aixecament el tenien previst pel 12/12/1930 però finalment decideixen que no és el millor moment ja que és un moment polític difícil; però hi ha una caserna amb la que no aconsegueixen contactar, la Caserna de Jaca.

Aquests realitzen el pronunciament i ells sols proclamen la República, serà un fracàs. Està tot molt mal preparat i de seguida envien a l'exèrcit perquè acabi amb la revolta. Acabarà amb l'afusellament dels dos capitans de la caserna, Fermín Galán i Ángel García Hernández), ja que seran considerats traïdors; fet que desprestigiarà encara més la monarquia.

Després quan es proclama la República, els intenten homenatjar i se'ls coneixerà com Los Martires de Jaca.

En aquest context tan complicat, al febrer/1931, Alfons XIII es veu obligat a nomenar un nou govern presidit per Almirall Aznar, l'encarregat de tornar a engegar el sistema de la Restauració convocant unes eleccions municipals (12/4) i unes de generals que no es van arribar a celebrar (7/5).

Les eleccions del 12 d'abril

Són unes eleccions municipals; però les forces polítiques involucrades en el Pacte de Sant Sebastià tenen l'habilitat de convertir-les en unes eleccions plebiscitàries, en la qual s'escolliria entre monarquia o República.

La campanya electoral és molt dura i hi ha una participació molt elevada. Els republicans guanyen a 45 de les 50 capitals de província i a la majoria de ciutats importants també hi guanyen. Per tant, clarament guanyen les forces republicanes.

El següent pas serà la proclamació de la República.

Proclamació de la República

Els resultats es comencen a conèixer el dia següent; des dels ajuntaments d'Espanya es va proclamant la República a partir del 14/4. El primer en fer-ho va ser Eibar i es va anar estenent; va ser una proclamació pacífica però eufòrica.

El rei accepta la situació i farà un escrit al ABC dient que per evitar enfrontaments entre els espanyols, marxa a l'exili.

A Barcelona, Companys surt al balcó de l'Ajuntament i proclama la República; però no li fan massa cas i al cap d'una estona, un polític més carismàtic: Macià, surt al balcó de la diputació i proclama la República Catalana com a estat integrants de la Federació Ibèrica, entenent que Espanya seria una república federal i Catalunya en seria un estat. Crea un govern provisional.

A Madrid el comitè revolucionari vinculat al Pacte de Sant Sebastià es constitueix com a govern provisional de la República, liderat per Alcalà Zamora.

Això es un problema perquè hi ha una dualitat de governs: per una banda el govern d'Espanya i per altra el de la suposada Espanya federal.

Es resoldrà per la via diplomàtica quan el 17/4/1931 Alcalà Zamora envia tres ministres del govern (M.Domingo, N.d'Olwer i F.de los Ríos) a Barcelona amb l'objectiu que Macià es fes enrere. Comencen les negociacions i acaben arribant als acords següents: ¹ desapareix la República Catalana (Macià es fa enrere), però a canvi, ² el govern es compromet a que Catalunya tingui autonomia política amb un estatut d'autonomia; per tal que aquest s'anés elaborant, decideixen que Catalunya ha de tenir un govern provisional, que serà la Generalitat.

A finals d'abril Alcalà Zamora viatja a Barcelona per veure quines han estat les conseqüències de la reunió celebrada dies abans; és molt ben rebut perquè els hi ha donat la garantia que el que no els hi havia donat la monarquia els hi donaria aquest govern, en el qual hi tenen plena confiança.

Els partits i les personalitats

Eleccions a Corts Constituents

Convocades pel govern d'Alcalà Zamora al juny/1931, on havia de sortir una nova constitució. La participació va ser molt elevada, són les primeres eleccions netes a Espanya.

Resultats! cal destacar dues coses: ¹ la gran quantitat de partits en el Parlament, només 4 o 5 partits tenen més de 30 diputats, i al voltant de 12 en tenen 5 o menys; ² guanyen les esquerres.

Partits d'Esquerres

Ser d'esquerres vol dir: ¹ preferir la República com a sistema polític, ² ser partidari dels canvis socials per afavorir les classes populars, ³ anar en contra de la influència política d'algunes institucions molt tradicionals que havien tingut molt de pes en la política (l'exèrcit i l'església) i ⁴ confiar molt en els intel·lectuals per dur a terme aquests canvis.

Acción Republicana

Partit liderat per Manuel Azaña. L'any 1934 canvia al nom a Izquierda Republicana. L'objectiu d'aquest partit és reformar el país, canviar el país de manera controlada sense violència ni revoltes.

PSOE

És un partit d'ideologia marxista que està vinculat a un sindicat: la UGT. Aquest partit té dues tendències:

Els més moderats estan liderats per Indalecio Prieto i Julián Basteiro, un sector que pretén reformar el país de forma moderada, sense violència.

Mentre que els més radicals voldran canvis immediats que es poden aconseguir per la via directa, amb violència. Estan liderats per Largo Caballero, conegut com el Lenin Espanyol.

Partido Comunista de España (PCE)

Neix d'una escissió del PSOE l'any 1921 per formar un partit d'extrema esquerra. No té massa importància ja que és un partit de minories; però el que el caracteritza és que està liderat per una dona: Dolores Ibárruri.

Dins de l'àmbit de l'esquerre, tot i que no són un partit, cal destacar l'anarquisme amb la CNT i la FAI.

Partits de Dretes

Ser de dretes vol dir: ¹ ser monàrquic, ² ser partidari de mantenir les estructures socials i econòmiques per afavorir les classes benestants, ³ ser favorable a la influència d'aquelles institucions tradicionals, com l'església i l'exèrcit i ⁴ tenir una ideologia centralista, no acceptar les autonomies polítiques.

Feixistes

Durant la República no tindran massa pes. Representen l'extrema dreta amb la inspiració del feixisme europeu; són partidaris de governs autoritaris, sense eleccions i amb un partit únic.

JONS

"Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista". Creat el 1931 per Onésimo Redondo i Ramiro Ledesma.

Falange Española

Creat al 1933 per José Antonio Primo de Rivera, fill del dictador.

Aquests dos partits es fusionen el 1931 fundant: Falange Española y de las JONS.

Monàrquics

Es declaren enemics de la República

Partidaris d'Alfons XIII

Aplegats sobre un partit liderat per J. Calvo Sotelo: Renovación Española.

Carlins

Tindran força especialment al País Basc i Navarra. S'apleguen en un partit: Comunió Tradicionalista, liderat per Manuel Fal Conde.

CEDA

"Confederación Española de Derechas Autonomas". Acabarà sent el partit més important de la dreta espanyola, el que guanya les eleccions del 1933. Es crea com a reacció a la política anticlerical del primer govern de la República; està formada per diversos partits però el nucli d'aquesta és Acción Popular. Es defineix com un partit confessional, catòlic i partidari de mantenir el protagonisme de l'església espanyola en la societat. El líder més important és José Maria Gil Robles, acusat de defensar les propostes autoritàries, feixistes.

Partits de Centre

Ser de centre vol dir: ¹ ser moderat i ² partidari de fer pocs canvis socials. Quan hi ha situacions complicades, la tendència dels partits de centre és acostar-se al plantejament de dreta

Partido Republicano Radical

Liderat per Lerroux, que ha deixat de banda l'anticatalanisme, l'anticlericalisme i la violència i ara és més moderat.

Partits regionals i els sindicats

Catalunya

Durant la República el panorama català està dominat per tres partits: la Lliga Regionalista (dretes), el Partido Radical (centre) i l'Esquerra Republicana de Catalunya (esquerre), que és un partit que es crea per ocupar l'espai entre aquests dos partits i es tracta de la unió de diversos partits com: Partit Republicà Català, Estat Català, Unió Socialista de Catalunya, Unió de Rabassaires... Serà el partit que acabarà guanyant les eleccions.

Hi ha altres partits però són menors: com els comunistes que sorgeixen ja entrada la República i tindran poca importància durant aquesta època. Trobem el POUM, "Partido Obrero de Unificación Marxista" creat el 1935 per Andreu Nin; i PSUC, "Partit Socialista Unificat de Catalunya" que neix al 1936 i està liderat per Joan Comarera.

País Basc

El predomini polític el té el Partit Nacionalista Basc (PNB), el seu líder és José Antonio Aguirre. Era considerat un partit de dretes però a partir del 1933 va fent un gir cap a l'esquerre ja que el govern els hi impedeix tenir un estatut d'autonomia.

Galícia

Tindrà molta força el partit nacionalista: ORGA, "Organización Republicana Gallega Autonomista", que estarà liderat per Santiago Casares Quiroga.

Sindicats

L'organització sindical més important és la CNT. Dins la CNT, el sector moderat es veurà superat pel sector més radical, que els anomenem FAISTES, que acabarà dominant el sindicat, imposarà la seva línia revolucionaria. Dins d'aquest sector destaquen: J.García Oliver, B.Durruti i F.Ascaso; són els que acaben imposant la no col·laboració amb els partits polítics i entenen la República com un pas previ per la revolució.

Bienni reformista (1931-1933)

La mesura més important que haurà de tirar endavant el govern, encara provisional, presidit per Alcalà Zamora serà la redacció de la Constitució de 1931.

Al juny del 1931 es convoquen unes eleccions a corts constituents que van donar com a resultat la creació d'una comissió encarregada d'elaborar una nova constitució.

La redacció d'aquesta Constitució es veurà afectada per dos temes que generaran debats intensos: en primer lloc, el paper de l'església, que provocarà que l'octubre del 1931 A.Zamora acabi dimitint a causa d'algunes mesures que es prendran sent substituït per

Manuel Azaña; i en segon lloc, el paper de les autonomies, especialment la catalana, que és conegut com El Problema Català.

Malgrat totes les dificultats, la Constitució s'acabarà promulgant el 9/12/1931; aquesta presenta les següents característiques:

- És considerada un text modern, amb un caràcter progressista i democràtic.
- Establia el sufragi universal per majors de 23 anys, dones incloses.
- Declarava la laïcitat de l'estat.
- Defineix a Espanya com una República integral i unitària però deixa la possibilitat que totes aquelles regions que vulguin tenir estatut autòmic, el puguin tenir.
- S'estableix que Espanya només tindrà una cambra de parlament que serà el Congrés dels diputats, que serà escollida cada 4 anys.
- El cap de la República, és a dir, el president, serà escollit cada 6 anys.
- És una República amb un to molt social, eliminen els privilegis de classes, els títols nobiliaris, i evidentment garanteixen les llibertats individuals i col·lectives com ara la llibertat d'expressió, la religió...

Un cop aprovada la constitució, s'ha d'escollir un president de la República i un del govern. El president de la República serà A. Zamora i el del govern, M.Azaña. El govern serà format per socialistes republicans, i nacionalistes; i continuarà amb l'obra engegada pel govern provisional.

Estatut d'autonomia de Catalunya

Segons el que havien acordat en el Pacte de Sant Sebastià i els acords del govern provisional amb Francesc Macià l'abril/1931, Catalunya tenia dret a elaborar un document d'estatut d'autonomia, i serà Macià qui liderarà aquest procés.

Francesc Macià creà una comissió d'experts per tal que siguin els encarregats de redactar el projecte, que es reuniran al santuari de Núria. Acaben redactant l'Estatut de Núria al juny/juliol del 1931. És aleshores, el 2/8/1931, quan és presentat a Catalunya i es fa un referèndum, hi ha una participació molt elevada, al voltant del 75% de la població masculina; és aprovada per un 90% dels votants, és a dir, per àmplia majoria. Tot i que les dones no podien votar van fer una recollida de firmes i, també, més de mig milió d'immigrants van signar.

Aquest Estatut de Núria tenia les següents característiques:

- Partia de que Espanya seria una República Federal i, per tant, preveia que la Generalitat podria legislar i decidir sobre moltes competències.
- Preveia l'autofinançament del govern de Catalunya, l'Estatut de Núria deia que aquest recaptaria i destinaria part dels ingressos al govern central.
- La llengua oficial de Catalunya seria el català.

L'Agost/1931 F.Macià marxa a Madrid per lliurar-li a A.Zamora el projecte, que decideix aturar-lo fins l'aprovació de la Constitució; és reobre el debat al maig/1932 quan arriba a les Corts.

És aquí on començaran els problemes per part dels partits de dretes, ja que com era d'esperar organitzaren campanyes de premsa contra l'estatut a diaris com l'ABC o El Imparcial. Però el que no era d'esperar és el posicionament d'alguns partits d'esquerres, com el PSOE, que tenia dubtes sobre aquest estatut. A més hi ha tot un grup d'intel·lectuals que també s'hi posiciona en contra, amb personatges com Ortega i Gasset o Unamuno.

Algunes d'aquestes campanyes no eren només en contra l'estatut sinó en contra del catalanisme en general.

Defensant l'estatut trobarem a Lluís Companys, com a ministre del govern espanyol, Alcalà Zamora, com a president de la República, i especialment a Manuel Azaña, com a president del govern, el qual va escriure un discurs explicant que tot allò que demana el poble català és el més lògic per llei.

El tema queda encallat al parlament i sembla que no hi ha sortida política; simultàniament hi ha una discussió de la reforma agrària a causa de l'intent de solucionar el mal repartiment de les terres per part del govern d'esquerres. Aquesta reforma agrària provoca que els terratinents, majoritàriament andalusos, vegin en perill la seva propietat, i serà això és el que els portarà a donar suport a un cop d'estat l'agost/1932 a Sevilla organitzat pel General Sanjurjo, que és el que es coneix com la Sanjurjada.

Aquest cop d'estat, va fracassar, però tot i això va servir com una senyal d'alarma que va permetre desencallar els dos temes que es debatien al parlament des de ja feia temps. Va ser així com el 9/9/1932 es va aprovar l'estatut per àmplia majoria el qual serà conegut com: l'Estatut del 1932, tot i que serà molt diferent al de Núria.

Manuel Azaña va ser l'encarregat de portar l'Estatut a Barcelona i és rebut amb molta eufòria. Aquest defineix a Espanya com una regió autònoma, no tenia tantes competències, l'autofinançament era pràcticament impossible i Catalunya tenia dues llengües oficials, el català i el castellà; per tant, aquest estatut es veu clarament que ha estat rebaixat.

La reacció que hi haurà a Catalunya davant d'aquest nou Estatut serà molt diversa:

- El sector més moderat considera que l'estatut del 1932 és un triomf, un punt de partida per aconseguir més autonomia.
- El sector més radical, en canvi, entenia aquest nou estatut com una traïció, ja que el poble català ja havia votat un estatut i no era pas aquest sinó el de Núria.

El següent pas és convocar unes eleccions pel 20/11/1932 per triar el primer Parlament de Catalunya; aquestes van ser les primeres eleccions en les que les dones van poder-hi votar, i van donar com a resultat el triomf d'ERC. F.Macià serà nomenat el primer president oficial de la Generalitat el 14/12/1932, només podrà ser president durant un any ja que morirà al nadal del 1933 i serà substituït per Lluís Companys.

F.Macià decideix organitzar la Generalitat de forma clàssica amb la divisió de poders tradicionals, és a dir, pel que fa el poder executiu el té el govern, el legislatiu el té el Parlament i el judicial el té el Tribunal de Cassació.

Però, aquest govern tindrà problemes des del primer moment ja que ¹ el traspàs de competències del govern de l'estat cap a Catalunya es fa molt lentament, ² els recursos financers són insuficients i ³ les etapes de govern d'aquesta Generalitat seran molt curtes i intermitents a causa de la seva suspensió des del govern espanyol.

Malgrat tot presenta un salt qualitatiu molt gran perquè per primera vegada Catalunya té un govern autònom.

Hi haurà altres intents d'Estatut a Espanya però cap d'ells tindrà el mateix efecte.

- Al País Basc s'elaborarà un projecte anomenat Estatuto de la Estrella (1931-32) però no serà aprovat fins l'octubre/1936, en plena Guerra Civil, i no arribarà a funcionar
- A Galícia hi ha menys consciència nacional, però malgrat això, al juny/1936 hi haurà un projecte d'estatut, tot i que al juliol esclata la Guerra Civil i no se n'ha tornat a parlar més.

Problemes econòmics

El problema econòmic el trobarem sempre, i totes les reformes plantejades es quedaran enrere pel fet de no tenir diners; això comportarà el desengany de bona part de la societat que li donava suport. Per tant, la realitat s'imposa: no hi ha diners.

Aquest fet neix pel fet que la República sorgeix en un mal moment econòmic mundial, just quan s'estaven produint els efectes del Crack del 29, que tenen una gran repercussió arreu del món i provoquen que s'entri en una depressió econòmica a nivell mundial.

A Espanya hi arriba d'una manera indirecta ja que disminueix la inversió estrangera, i també cauen les exportacions el qual afecta especialment a la ramaderia i a l'agricultura. A més, l'emigració que normalment era una possible solució pel problema de l'atur desapareix perquè als països als quals acostumaven anar decideixen tancar les seves fronteres.

Ara bé, els problemes econòmics als quals han de fer front són interns:

- El més important és l'atur, ja que les seves taxes són especialment altes i es tracta d'un atur crònic en l'àmbit del camp sobretot a Andalusia i Extremadura. El govern no podrà fer front a aquest atur perquè no té recursos econòmics.
- Endeutament de l'estat derivat de la Dictadura de Primo de Rivera
- És un govern d'esquerres i estan a favor dels canvis que beneficien al moviment obrer; això provocarà que algunes de les seves mesures generin més dèficit, com per exemple la pujada de salaris.

Per tant a l'hora de la veritat les propostes del govern queden només en paraules, cosa que en fa augmentar l'oposició

Reformes

Reforma de l'exèrcit

Ens trobem amb un exèrcit monàrquic enemic de la República molt burocràtic, lent i antiquat. A més, és un exèrcit macrocefàlic, té un excés d'oficials.

Aquest problema són tan evidents que el govern provisional d'A.Zamora comença amb la reforma. L'encarregat de la reforma és M.Azaña, Ministre de Defensa, que redactarà una llei coneguda com la Ley Azaña l'abril/1931, en la que ¹ oferia a tots aquells oficials que no volguessin jurar fidelitat a la República a abandonar l'exèrcit mantenint el seu sou íntegre. Ho accepta gairebé la meitat dels soldats en els quals trobem Sanjurjo, Mola, Goded o Franco, els que participaran en el cop d'estat de 1936. També ² comportava la creació d'un nou cos d'ordre públic fidel a la República però amb estructura militar: la Guàrdia d'Assalt, i ³ d'una nova categoria dins l'exèrcit, els suboficials, que en teoria han de ser fidels a la República. A més, ⁴ clausura de l'Acadèmia Militar de Saragossa ja que els soldats que sortien d'aquesta eren antirepublicans, a causa de que era dirigida pel general Franco

Totes aquestes mesures són molt mal rebudes per part de l'exèrcit espanyol.

Relacions amb l'església

Serà un dels problemes més greus i difícils. Els partits que formen aquest govern d'esquerres són socialistes i republicans i es consideren anticlericals, volen separar l'església de l'estat i alhora rebaixar la influència catòlica de la societat. Prendran un seguit de mesures, les quals seran molt mal vistes per l'església ja que seran considerades com un atac:

- En la Constitució del 1931 es defineix a Espanya com un estat no confessional i s'estableix la llibertat de cultes. Dins d'aquesta Constitució trobem l'article 26 que prohibeix a l'església dedicar-se a la indústria, al comerç i a l'ensenyament. Aquesta tensa relació amb les institucions catòliques és el que provocarà la dimissió de A.Zamora.
- Establir el matrimoni civil i el divorci
- Secularització dels cementiris, treure tots els signes religiosos.
- Acabar amb el Pressupost del Clergat, diners que l'estat pagava a l'església des de 1851, donant dos anys de marge.
- Limitar la possibilitat de l'arribada d'òrgans religiosos i el poder de dissoldre'ls

Tot això va provocar una relació tensa entre l'església i l'estat; l'església es posiciona clarament en contra d'aquest govern i la República. A més, apareixeran partits com Acció Popular o la CEDA (1933) per defensar l'església catòlica d'aquests atacs anticlericals per part del govern.

Relacions amb el moviment obrer

No seran bones, entre d'altres coses per la crisi econòmica que provoca un augment de l'atur. Tot i que el govern estableix mesures per millorar les condicions de vida i salarials dels obrers, com la jornada de 8 hores o la legalització de la vaga, arrossegueu el problema de l'atur que no poden resoldre pels problemes econòmics del govern.

El bienni reformista serà un bienni amb moltes revoltes, aldarulls i conflictes amb els obrers i industrials; dirigits, la majoria, per la CNT que està cada cop més dominada pel seu sector més radical: la FAI.

Un dels episodis més rellevants serà al gener/1933 on durant 5 dies hi haurà una repressió que serà sufocada per l'exèrcit. El govern actuarà de la mateixa manera cada cop que hi hagi revoltes i això implicarà violència, de manera que es crearà un clima crispat entre el govern i el moviment obrer.

Malgrat tot, la UGT intenta col·laborar amb el govern i també ho fa el sector moderat de la CNT, coneguts popularment com Trentinos, que com que no volen causar problemes al Ministre de Treball, Francisco Largo Caballero, signen un manifest l'any 1931 a favor de la República.

Reforma agrària

La situació de la pagesia és extremadament precària; es calcula que a Espanya hi havia al voltant de 3'5 milions de pagesos dels quals 2'5 són jornalers i no tenen accés a la propietat de la terra, són els que pateixen més la situació ja que treballen de manera estacionària. L'altre milió restant són arrendataris i petits propietaris.

La situació al camp és molt complicada a causa del mal repartiment de les terres ja que un 50% de les terres a Espanya estan en mans d'un 1% de propietaris els quals són aristòcrates que no les treballen.

Aquest govern intentarà solucionar aquest mal repartiment i les primeres mesures que va prendre eren per intentar protegir el sector feble millorant els salaris i reduint la jornada laboral; tot i que la gran reforma és la Llei de la Reforma Agrària que intenta tirar endavant el govern de M.Azaña amb el seu ministre d'agricultura Marcel·lí Domingo.

Aquest tema quedarà encallat a les Corts, malgrat que era una reforma moderada, fins que es produeix la Sanjurjada el 10/8/1932; va ser un intent de pronunciament del General Sanjurjo que va tenir el suport dels terratinents ja que estaven espantats per les conseqüències que podia tenir sobre les seves terres. S'aprova el 9/9/1932 i proposava: ¹expropiar les terres dels terratinents que havien participat en la Sanjurjada sense cap mena d'indemnització econòmica i ²expropiar amb indemnització les terres mal treballades o deixades.

Tot i així no es pot tirar endavant ja que només s'assigna un 1% del pressupost de l'estat ja que no es pot generar més endeutament. Però es crea un organisme: IRA (Instituto de Reforma Agraria) que és qui s'havia d'encarregar de tirar endavant aquest projecte; tindrà molts problemes burocràtics i pocs diners, fet que provocarà que no es fessin estudis previs dels terrenys. La seva previsió era que cada any 60-70 mil famílies tindrien terres, però la realitat va ser que a finals del 1934 només 10 mil famílies en tenen.

Per tant, com a resultat, en comptes de crear una pagesia a favor de la República, en sorgeixen dues postures contràries a la República: la dels pagesos que se senten enganyats i la dels terratinents.

Obra cultural i educativa

Una altra reforma va ser a l'ensenyament, l'objectiu era promoure una educació laica i fer arribar l'educació a tota Espanya ja que tenia uns índexs d'analfabetisme molt alts; per això el seu centre d'activitat va ser a l'educació primària, on es va incrementar el pressupost en un 50%. A més, es van activar diverses xarxes de biblioteques.

Crisi del govern d'esquerres

Aquest govern genera frustració i desencís tot i que va començar sent una esperança de canvi per les classes populars ja que a l'hora de la veritat, per problemes econòmics tot acabaven sent paraules.

Al 1933 aquests sentiments conflueixen amb una oposició de dretes que és més organitzada, cohesionada i molt més forta. Tot això va provocar un malestar social generalitzat i una oposició en contra del govern d'esquerres.

Van voler donar una imatge de fortalesa i no volien cedir davant de les revoltes, protestes i aldarulls i actuen amb repressions. Aquesta reacció és la que acabarà desprestigiant a M.Azaña com a president del govern; tot i que encara hi ha més enfrontaments al camp que acabaran desprestigiant el govern.

Un d'aquests episodis es produeix a Cadis el gener/1933 a Casas Viejas fruit de la preocupació i desesperació de molts pagesos que estan cansats d'esperar la reforma agrària. El govern envia la Guàrdia d'Assalt que actua amb extrema duresa i aquesta acció descredita tan al govern de M.Azaña que el setembre/1933 es veurà obligat a dimitir i serà A.Zamora qui, com a president de la República, decideixi dissoldre el govern i convocar unes eleccions al novembre/1933.

Bienni Radical-Cedista (1933-1935) ▼ Bienni Negre

Les eleccions del novembre/1933

Són les que donen peu a un nou bienni liderat pels partits de centre. Hi ha una mica menys de participació però ha augmentat el nombre de votants de 4 milions de vots a 9 gràcies al vot femení. A partir d'aquests resultats podem constatar dos fets:

- Èxit rotund dels partits centre-dreta, especialment del Partido Radical (100 ascons) i la CEDA (150 ascons).
- Fracàs de l'esquerre. El PSOE rep 50 ascons i la Izquierda Republicana 5.

Aquests resultats són a causa de que ¹ els partits de dreta s'han organitzat i estan més units, en canvi els d'esquerres han patit el desgast del govern i han rebut el vot de càstig; per altra banda, ² la CNT demana abstenció. A més, ³ hi ha la hipòtesi que el vot femení és més conservador, és a dir, que van votar a les dretes; i ⁴ en aquestes eleccions apareixen els extrems: l'extrema esquerra pels comunistes i l'extrema dreta per la Falange.

A Catalunya també guanya la dreta, en aquest cas, la Lliga obté 26 ascons davant dels 18 que ha obtingut l'ERC. Això són eleccions generals però el Parlament està dominat per l'ERC i això generarà un conflicte entre les forces del govern espanyol i les del català especialment al 1934.

La Contrareforma

Ni la CEDA ni el Partido Radical havien obtingut ascons suficients per poder governar per ells sols, no havien obtingut la majoria absoluta. Per tant, el president de la República, A.Zamora, ha d'encarregar a algú la formació del govern: nomena a Lerroix (Partido Radical) com a President del govern malgrat que la CEDA havia obtingut més ascons, ja que té una certa imatge feixista.

A. Lerroix és el nou president del govern però necessita el suport de la CEDA i d'altres partits de dretes per tal de governar; per això tira endavant una política de dretes que serà contària a la reforma del govern d'esquerres, el seu objectiu serà desfer totes les reformes aplicades durant el primer bienni, per això aquest govern s'anomena Contrareforma. Aquesta política consistia en:

- Paralitzar la reforma agrària, retornant les terres a l'aristocràcia i expulsant a diversos pagesos i arrendataris.
- Tornar a incloure el pressupost del clergat.
- Baixar els salaris.
- Amnistia per Sanjurjo i per tots aquells que havien participat en la Sanjurjada.
- Retornar les propietats que havien estat expropiades a les ordres religioses.
- Promoure dins l'exèrcit els generals més antirepublicans com Mola, Goded, Franco, Fanjul...

A l'abril/1934 s'aprova la Llei de Contractes de Conreu, que intentarà resoldre el conflicte Rabassaire que va derivar de la crisi de la fil·loxera. Era una reforma agrària catalana que limitava el preu de lloguer de les terres i permetia que els arrendataris es convertissin en propietaris. Als grans terratinents no els hi va agradar aquesta reforma, per això es van agrupar en l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre i van portar la reforma al Tribunal Constitucional, que la va declarar anticonstitucional i va anular els seus efectes. A.Zamora intenta negociar amb la Generalitat per elaborar una llei més moderada però aquesta no es portarà a terme perquè a partir dels Fets d'Octubre al 1934 es dissol la Generalitat.

Però la CEDA vol governar i no es conforma amb donar suport i per tant, pressionarà a Lerroix per entrar al govern i incloure-hi ministres de la CEDA i ell no s'hi pot negar.

Revolució d'Octubre

Majoritàriament té lloc a Catalunya i Astúries.

Al 4/10/1934 Lerroix forma un nou govern incorporant 3 ministres de la CEDA, entre ells Gil Robles com a Ministre de Defensa. La resposta de l'esquerra davant d'aquest govern és espantar-se, especialment els socialistes, ja que tenen por que s'estableixi un govern autoritari.

Al 5/10/1934 la UGT, com a protesta, convoca una vaga general que acabarà sent un fracàs perquè està mal organitzada i no té suport de la CNT. Serà un fracàs a tot arreu excepte a Catalunya i Astúries.

A Astúries la UGT encapçala una revolta de miners, comunistes i la CNT; però no tan sols és una vaga, sinó que és una insurrecció revolucionària contra el govern. La UGT ho va promoure sota el nom de UHP (Unión de Hermanos Proletarios).

Van aconseguir armament i van assaltar diverses fàbriques; s'apoderen de tota la conca minera i estan a punt d'entrar a Oviedo. El que fan és establir un ordre social, econòmic i militar alternatiu; i també es suprimeix la propietat privada i la moneda.

La reacció del govern és contundent: envia a l'exèrcit d'Àfrica encapçalat per Franco que cada vegada és més violent i aconsegueix restablir la normalitat el 17/10/1934 a causa de molts empresonats.

A Catalunya ens trobem en un context en el que hi ha una situació tensa entre el govern d'Espanya i la Generalitat. Es va arrossegant una situació complicada des de l'Abril/1934 quan la Generalitat aprova la Llei de Contractes de Conreu, que intentarà resoldre el conflicte Rabassaire. Aquesta limitava el preu de lloguer de les terres i preveia que els llogaters podien acabar convertint-se en propietaris d'aquestes terres. Els terratinents porten la llei al Tribunal Constitucional i és declarada anticonstitucional. A. Zamora va a Catalunya per arribar a un acord amb Lluís Companys.

Tot i que la vaga em si és un fracàs perquè només hi actua la UGT, dona peu als Fets d'Octubre.

6/10/1934 amb aquest ambient tens i les relacions tan complicades amb els governs, Companys proclama l'Estat Català sense cap mena de suport mitjançant un discurs que presenta Catalunya com a últim reducte de republicans d'esquerra davant l'amenaça dels feixistes de la CEDA.

A Barcelona per ordre del govern, el Capità General de Catalunya, Batet, declara l'estat de guerra i ocupa la ciutat de Barcelona sense oposició. Instal·len a la Plaça Sant Jaume una bateria de muntanya i una companyia de metralladores i ordenen obrir foc contra la Generalitat.

Al matí del 7/10 Companys i els seus consellers i parlamentaris es lliuren als militars, són detinguts i empresonats a un vaixell. Lluís Companys és condemnat a 30 anys de presó.

Això ho va aprofitar el govern per destituir tots els càrrecs d'ERC, suspèn l'estatut, anul·la la Llei de Contractes de Conreu i inicia una forta repressió contra els sindicats, especialment la CNT. Però el govern no s'atreveix a fer l'últim pas, abolir la generalitat, i per això crea un Consell de la Generalitat presidit per un Governador General i que té tasques administratives. Entre octubre/1934 i febrer/1936 la Generalitat va deixar de funcionar.

Crisi de les dretes

El govern de dreta no és una garantia de govern ja que es tracta d'un bienni amb molta tensió social, enfrontaments entre partits i corrupció de Primo de Rivera i A. Lerroix. (Dos casos que destaquen són Estrapello i Nombrela)

Al febrer/1936 es dissolen les Corts i es convoquen eleccions per evitar que la CEDA arribi al govern; serà una convocatòria que comportarà una campanya electoral molt dura en la que es presentaran dues coalicions de partits molt extremes: per una banda, el Bloque Nacional (unió de dreta espanyola) en el qual els partits es radicalitzaven i tenen contacte amb els feixistes europeus i per altra el Frente Popular (unió d'esquerres espanyoles). Espanya està trencada ideològicament entre dretes i esquerres.

A Catalunya també hi ha dos col·lectius: el Front Català d'Ordre (dretes) on trobem la CEDA, el Partido Radical i la Lliga, i el Front d'Esquerra on trobem els socialistes, l'ERC i POUM.

La CNT no es posiciona dins de cap bàndol activament però sí que demana el vot per la coalició d'esquerres ja que és la que garantirà amnistia pels empresonats durant el Bienni Negre.

El Frente Popular en el seu programa polític demana una mena de segona oportunitat ja que saben en què es van equivocar durant el primer bienni, és a dir, que volen tornar a engegar les reformes socials iniciades durant el Bienni Reformista. També consistia en amnistiar als presos polítics.

Amb tot això ha augmentat la participació i els resultats ens mostren una clara victòria del Frente Popular pel que fa el nombre d'escons al parlament, però si mirem el nombre de vots hi ha pràcticament un empat: 48% Frente Popular i 47% el Bloque Nacional; la llei electoral provoca la gran diferència de diputats. Aquest resultat tan ajustat demostra la polarització ideològica d'Espanya.

Cap a la Guerra Civil

En aquest moment Espanya té un seguit de problemes:

- Formació del govern. El govern està presidit per Azaña però tindrà problemes per la formació del govern ja que els socialistes s'han radicalitzat i no volen formar part del govern perquè volen reformes immediates, tot i que li donen suport.
- Els pagesos que instigats per la CNT i la FAI comencen a ocupar terres sense esperar el retorn de la Reforma Agrària, mentre a les ciutats hi ha vagues i aldarulls constant convocats per la CNT i la FAI i els socialistes.
- Els industrials, que tanquen fàbriques i envien els seus capitals a l'estranger.
- La dreta que intentarà crear un ambient social molt tens i amb molta inseguretat, i ho fa amb l'actuació de pistolers feixistes pels carrers i amb discursos molt violents a les Corts, ho fa especialment Calvo Sotelo. Fan això per preparar l'ambient idoni perquè hi hagi un cop d'Estat que posi ordre, que ha de ser un militar, és a dir, un Cirujano de Hierro
- La substitució d'Alcalá Zamora, a l'abril de 1936 per ser massa moderat, per Casares Quiroga.

En aquest context a l'abril/1936 les corts espanyoles decideixen destituir A.Zamora com a president de la República i substituir-lo per M.Azaña, amb l'argument de que és massa moderat; però llavors tenim la vacant de president del govern i Azaña escull a Casares-Quiroga perquè el substitueixi, un polític que no té suficient categoria ni capacitat de lideratge per ser president en aquest moment.

Tothom té clar que en aquest moment dins l'exèrcit s'està preparant alguna cosa i es té constància que des del moment que el Frente Popular guanya les eleccions, aquests militars comencen a preparar el Alzamiento Militar, dirigits per Mola.

El govern arriba massa tard perquè quan actua ja ho tenien tot preparat. Dispersa als generals antirepublicans que sembla que estan més implicats: Franco a les Canàries, Mola a Pamplona i Goded a les Balears.

Simultàniament a Catalunya el triomf de les esquerres té conseqüències directes: es restableix la Generalitat i l'estatut d'autonomia i, a finals de febrer/1936, torna Lluís Companys que és rebut per una multitud fent un discurs que ha passat a la història.

Mentrestant a Catalunya, la victòria de l'esquerra tindrà conseqüències, ja que a finals de ERC i la Lliga adopten postures molt moderades, al carrer no hi ha la inseguretat que hi ha a la resta d'Espanya i per aquest motiu el període entre febrer i juny de 1936 es coneix com l'Oasi Català.

LA GUERRA CIVIL (1936-1939)

Pronunciament del 18 de juliol

Sembla un pronunciament de l'estil del segle XIX; els militars declaren l'estat de guerra a les principals ciutats militars i si aconsegueixen suficient suport, poden arribar a substituir el govern.

L'objectiu era restablir l'ordre i evitar el que ells suposaven que acabaria sent una revolució comunista, però el que realment pretén aquest pronunciament és acabar amb la República i per fer-ho els militars tenen el suport dels sectors més conservadors de la societat espanyola: terratinents, església, carlins, falangistes...

Preparació

Malgrat que el govern de Casares-Quiroga actua, ho fa massa tard ja que representa que des de principis del 1936 hi ha un grup de militars que havien estat fent reunions on es plantejava la idea de fer un cop d'estat en el cas que guanyés l'esquerra. Qui representa que ho està planificant tot és el general Mola, conegut com El Director, que havia estat enviat a Pamplona. Aquests tenien el suport d'una organització clandestina d'oficials antirepublicans: la UME (Unión Militar Española). El general Sanjurjo, que és una mena d'heroi ja que va ser el primer en intentar realitzar un cop d'estat antirepublicà, és escollit perquè dirigeixi aquest cop d'estat.

Al voltant del 10/7/1936 representa que està tot molt planificat fins i tot un periodista vinculat amb aquest moviment lloga un avió, el Dragon Rapide, per traslladar Franco des de les Canàries al Marroc perquè es fes càrrec de l'exèrcit d'Àfrica. El 12/7/1936 hi ha un esdeveniment que ho precipita tot, un doble assassinat amb fins polítics: per una banda els pistolers falangistes assassinen al tinent Castillo, un antirepublicà; i, com a resposta, els seus companys, la Guàrdia d'Assalt, es prenen la justícia per la seva mà i assassinen a José Calvo Sotelo, un monàrquic antirepublicà.

La situació d'incertesa i tensió augmenta i tot es precipita donant lloc a un cop d'estat.

Cop d'estat

El 17/7/1936 es va iniciar el pronunciament a Melilla, davant de la passivitat del govern, al dia següent es trasllada a Ceuta i Tetúan. El 18/7 Franco arriba al Marroc per encapçalat l'exèrcit. Hi ha altres aixecaments militars com el de Mola a Pamplona o del de Goded a les Balears...Tot i que Casares Quiroga ho sap, no fa res i és per això que serà substituït per José Giral.

El cop d'estat triomfa a Navarra, Galícia, Canàries, una part d'Aragó, Balears, la franja cantàbrica i una part de Castella. Però el més destacable és que no triomfa les dues ciutats més importants: Barcelona i Madrid

A Madrid fracassa perquè el nou govern de Giral es comença a mobilitzar: proporciona armament als sindicats obrers i, a més, té el suport de la Guàrdia d'Assalt i d'un col·lectiu d'oficials fidels a la República: la UMRA (Unión Militar Republicana Antifascista). Amb aquest suport aconseguixen que es rendeixi la guarnició del Cuartel de la Montaña on s'havia refugiat el militar Fanjul, que és qui va proclamar el cop d'estat a Madrid.

A Barcelona també va fracassar. El 1/7 els revoltats, la majoria dels quals eren de les casernes de la perifèria de la ciutat, intenten anar al centre de la ciutat com va fer Batet el 1934, sense oposició; però els sindicats, especialment la CNT i la FAI, aprofiten per assaltar les casernes i aconseguir armament. A més, la Generalitat té el suport de les forces d'ordre públic: Guàrdia d'Assalt i Guàrdia Civil. Comença un enfrontament entre els militars revoltats i les forces d'ordre públic i els sindicats obrers. L'encarregat d'encapçalar el cop d'estat a BCN és Goded, que estava a les Balears; quan arriba la situació està controlada per la Generalitat i el detenen i condemnen a mort. El fet que no triomfi a Barcelona provocarà la rendició d'altres casernes i tindrà molt de ressò a Espanya.

Del pronunciament a la Guerra Civil

Representa que el cop d'estat ha fracassat perquè no han fet caure el govern, però no és un fracàs total. La República té avantatge ja que tenia sota el seu control la zona industrial i agrícola, el Banc d'Espanya, i bona part de l'aviació i flota que pertanyien a l'exèrcit. Però el fet que fa que no sigui un fracàs total és que l'exèrcit d'Àfrica s'havia revoltat.

No semblava que aguantessin massa, l'única possibilitat que tenien era traslladar l'exèrcit de Franco a la península i això ho aconseguixen a finals de juliol gràcies als dos països feixistes d'Europa (Alemanya i Itàlia) que fan un pont aeri entre Marroc i Sevilla i aconseguixen aïllar la flota republicana. Quan es trasllada l'exèrcit és quan comença la guerra civil.

Internacionalització de la guerra

Europa es mira amb una certa atenció el que passa a Espanya i responen de maneres molt diferents:

- Els estats feixistes (Itàlia, Alemanya i Portugal) donen suport als revoltats. Mussolini envia soldats de la CTV (Corpo Truppe Volontarie) i tota mena de material bèl·lic, Hitler envia la Legió Condor, i Portugal tindrà la funció logística, és a dir, s'encarregarà de l'entrada de material bèl·lic i de les tropes feixistes.
- Els estats comunistes donen suport al govern de la República; la URSS va enviar soldats especialitzats i tota mena d'armament.
- Els estats democràtics (França i Gran Bretanya) no saben a qui donar suport; dubten perquè ¹veuen a Alemanya com una amenaça i volen evitar enfrontaments directes, ²en el cas anglès, tenen molts interessos econòmics a Espanya i la major d'aquests ha caigut a mans de la zona nacional i no els volen perdre i ³la intervenció de la URSS ja que França no volia tenir un país revolucionari al seu costat, els hi feia més por una possible revolució russa a Espanya que el feixisme. Tot això fa que França i Gran Bretanya decideixin al setembre/1936 signar un acord per crear un Comitè de No-Intervenció, amb l'objectiu d'evitar que arribi ajuda bèl·lica a algun dels dos bàndols per tal d'acabar amb la Guerra Civil. Aquest acabarà sent favorable per la República perquè ¹no eviten que arribi ajuda bèl·lica des de Portugal de manera que només tancant les fronteres amb la URSS i ²reconeix els dos bàndols com contendents, els posa als dos a la mateixa categoria quan un és legal i l'altre no.

A finals del 36 a Espanya hi ha dues zones: una controlada pels revoltats, que tenen un govern presidit per Franco, i la de la República.

Els feixistes reconeixen el govern nacional com a legítim i a l'agost/1937 el Vaticà també ho fa.

La situació de la República és molt complicada perquè no els arriba armament. La seva estratègia serà aguantar, defensant-se fins que esclati un conflicte a Europa entre el feixisme i la democràcia, que semblava imminent.

Sembla que el moment arriba al 1938 quan Hitler demana un tros de Txecoslovàquia, i França obra, per fi, les fronteres per donar armament a Espanya.

Quan sembla que els hi pararan els peus des d'Europa hi ha una reunió: el Pacte de Munich, en que els que reuneixen Hitler i Mussolini, entre d'altres, i acorden claudicar, decideixen que Alemanya es quedi Txecoslovàquia i altres territoris. Quan la guerra sembla ja guanyada pels nacionals, França i Gran Bretanya reconeixen el govern de Franco.

Exèrcits

Zona republicana

Al principi l'exèrcit regular desapareix perquè els oficials no tenen la confiança del poble i és substituït per milícies populars. Té ajuda extra que serà la clau per la seva resistència: ajuda de la URSS i de les Brigades Internacionals.

Amb això, la República aconsegueix formar un exèrcit amb líders sorgits de les milícies, com Líster, Mera o Modesto, i més o menys disciplinats.

Zona nacional

Ordenen una mobilització general, és a dir, que tots els homes capacitats haviem de formar part de l'exèrcit. Quan va començar la guerra, la base era l'exèrcit d'Àfrica; a més també hi trobem les guarnicions revoltades, les milícies falangistes, els requetés i els carlins. La clau serà l'ajut estranger dels països feixistes (Alemanya, Itàlia i Portugal) i al voltant de 100.000 mercenaris marroquins.

Guerra civil: política, economia i societat

Organització política del govern

Zona republicana

La característica fonamental és la dispersió, la sensació de caos, de buit de poder (sobretot durant les primeres setmanes de la Guerra Civil).

Sembla que qui té la situació controlada són els obrers i pagesos, que s'organitzen en comitès, milícies, on cada un tindrà un objectiu diferent: oposar-se als revoltats, encarregar-se del transport i l'abastament d'aliments a les ciutats, i de mantenir l'ordre públic que és molt inestable.

Tot plegat, dona la sensació que s'està a les portes d'una revolució.

Al setembre/1936 es constitueix un nou govern de concentració per tal de resoldre aquest buit de poder; està encapçalat per Largo Caballero i format per republicans, socialistes, comunistes i, a partir del novembre, també per anarquistes (4 ministres: García Oliver, Peiró, López i Frederica Montseny, primera dona al govern). El que s'intentarà és reconstruir políticament la zona republicana, és a dir, recuperar el control. Però aquest govern tindrà un problema: no hi haurà unitat d'acció. Per una banda, els republicans, socialistes i comunistes volen crear un estat fort per guanyar la guerra, volen organitzar la

zona republicana; per altra banda, els anarquistes volen la revolució, nacionalitzar la banca i ocupar les fàbriques.

Aquests dos sectors acabaran enfrontats donant lloc als fets de maig del 1937 a Barcelona (4-5 dies d'enfrontament armat entre aquestes dues faccions que tindrà conseqüències polítiques). Arran d'aquests fets, Largo Caballero dimiteix i és substituït per Juan Negrín, que intentarà recuperar el control i donar una imatge de govern estable.

El govern de la República es va desplaçant: de Madrid es trasllada a València i, després dels fets del 37, a Barcelona.

Per la seva banda, Azaña ja donava la guerra per perduda i intenta pactar amb Franco.

Zona nacional

La característica fonamental és l'ordre, gràcies a la disciplina militar.

Qui s'havia d'encarregar de liderar el Alzamiento Militar és Sanjurjo, però mor en un accident d'avió. Els militars, al quedar-se sense líder, decideixen crear una mena de coordinadora al 24 de juliol: La junta de defensa nacional, que està presidida pel general Cabanellas; però aquests generals actuen lliurement pels territoris, és per això que calia unificar el comandament. A finals de setembre del 1936 els generals revoltats es reuneixen al Aeròdrom de Salamanca i trien al general amb més alta graduació perquè dirigeixi aquesta Espanya nacional: Franco; que serà nomenat al octubre/1936 "Generalísimo de todos los ejércitos y jefe del Gobierno del Estado Español". Una vegada nomenat Franco, la junta desapareix.

A partir d'aquest comandament únic, entre 1937 i 1938, Franco començarà a organitzar políticament aquesta Espanya Nacional seguint els seus referents Hitler i Mussolini, de manera que crearà un govern autoritari, un estat feixista.

El primer que fa és crear un partit únic al 1937: Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista (FET y de las JONS), on ell en serà el líder.

Aconsegueix el vistiplau de l'Església catòlica i nomenarà la guerra civil com una croada contra el comunisme; un dels impulsors es el cardenal Isidre Gomà. La zona nacional girarà al voltant de l'Església catòlica amb el que es coneix com el Nacionalcatolicisme, nom que rep aquest catolicisme carca.

També crea el Fuero del Trabajo (llei per la qual eliminen tots els sindicats i només en declaren un d'oficial: el Sindicato Vertical), restableix la censura, implanta un seguit de mesures a favor de l'Església com suprimir el divorci i el matrimoni civil, instaura en l'educació els valors de l'Església i adopta el títol de "El Caudillo".

Amb tot això, Franco va crear un estat totalitari, conegut com "Nuevo Estado".

Organització econòmica

Zona republicana

Comença molt bé, amb un cert avantatge, però a mesura que passa el temps va perdent estabilitat.

Comptava amb la major part de la població i de les principals zones industrials i agrícoles, però té problemes per aconseguir cereals i matèries primes, que estaven a la zona dels nacionals. A més, els nacionals aniran aconseguint més territori i la gent es mobilitzarà; fet que provocarà que la producció agrícola i industrial anirà disminuint i acabi a mans dels nacionals. Les empreses de capital estranger tanquen o retiren els seus capitals ja que estan atemorides, especialment als primers mesos quan es produeixen les col·lectivitzacions de fàbriques.

En aquest context, l'única possibilitat que tenia la República per aconseguir armament era la Unió Soviètica, ja que era l'únic país que s'havia posicionat a favor de la República, amb qui s'intercanviaran armament a canvi d'or i divises del Banc d'Espanya.

Zona nacional

Franco disposa de crèdits a llarg termini amb França, Alemanya, Itàlia i d'empreses privades per tal de poder tenir contactes, una de les que hi contribueix més és una empresa petrolera nord-americana (Textaco). A més, també contribucions privades com les de F.Cambó o la burgesia catalana.

Per altra banda, Franco aconseguirà la siderúrgia pesada.

Amb tot això, la zona nacional té una economia estable.

Aspectes socials de la guerra

En primer lloc, qualsevol guerra deteriora la vida social de la gent, és molt dura.

Especialment a la zona republicana ho serà molt ja que hem d'afegir que són els que van perdent la guerra i cada cop és una zona més petita en la qual va empitjorant la vida per la falta d'aliments perquè costa molt que arribin; és per això que apareix el mercat negre, el contraban. A més, també hi ha els bombardejos per part dels italians i els alemanys. Tot era més caòtic i això desgastava a la República, que cometia afusellament massius; es pot destacar el de Primo de Rivera l'any 1936. Es va instaurar durant els primers mesos una repressió indiscriminada a causa de la por.

Els primers mesos del conflicte allò que es viu és el terror, la repressió per part dels dos bàndols, l'única diferència és l'objectiu.

A la zona nacional, es matava a tots aquells que feien una certa imatge de republicans, l'altre bàndol.

Guerra civil a Catalunya

Es divideix en tres etapes: la primera de juliol a setembre/1936, una etapa de revolució on el govern de la generalitat perd el poder i Catalunya és dirigida per els sindicats. La segona etapa va de setembre a octubre/1937, una etapa de reorganització on Lluís Companys recupera el poder. La tercera etapa va d'octubre/1937 fins al final de la guerra on el govern de la República es trasllada a Barcelona.

Fase de revolució (juliol-setembre 1936)

Els dies després del cop d'estat es va viure una situació revolucionària com enlloc a Espanya.

L'exèrcit regular i les forces d'ordre públic pràcticament havien desaparegut, la Generalitat va quedar desbordada per la població i els sindicats armats i, a més, hi havia una dualitat de poders: per una banda la Generalitat que havia perdut força, i, per l'altra la CNT i la FAI que havien aconseguit el control. En aquest context, el 26/7/36 L.Companys es va veure obligat a crear un govern alternatiu: Comitè Central de Milícies Antifeixistes. Les seves funcions eren organitzar les columnes militars per anar a lluitar al front, dirigir les col·lectivitzacions (ocupacions) de fàbriques i terres i permetre la persecució de militants de partits de dretes, especialment la Lliga, i també d'eclesiàstics i industrials.

La situació de les forces polítiques era la següent: la Lliga pràcticament desapareix, Cambó es va exiliar i va donar suport econòmic als revoltats; els partits de centre-esquerra tenien un dilema: no sabien si donar suport a la República posant en perill les seves propietats o

donar suport als revoltats posant en perill la Generalitat per la qual tant havien lluitat; per la seva banda, la situació d'esquerra estava marcada per la força de la CNT i la FAI que provoca que aparegui el PSUC, un partit que accepta el catalanisme i fa un discurs més moderat per tal de captar la burgesia.

Fase de reorganització (setembre/1936 --- octubre/1937)

Al setembre/1936 L.Companys poc a poc comença a recuperar el control i és en aquest mes que es dissol el Comitè Central de Milícies Antifeixistes, es dissol aquest govern alternatiu formant un nou govern de concentració en el qual incorpora consellers anarquistes i que estarà encapçalat per J.Tarradellas. Amb aquest govern semblava que a Catalunya s'estigués recuperant la normalitat ja que la Generalitat s'anava reorganitzant en tots els àmbits; però el problema és que havien passat moltes coses en aquest període de temps. Al octubre/1936 en l'àmbit econòmic es va fer el Decret de les Col·lectivitats per tal de donar una cobertura legal a aquelles indústries i terres que havien estat ocupades.

És en aquest context que és produeixen els Fets de Maig del 1937, que va ser un enfrontament entre els dos bàndols de la República: per una banda, la CNT, la FAI i el POUM volen accelerar la revolució per guanyar la guerra, i per l'altra, ERC, PSUC i UGT, volen un govern fort i donar imatge de control per guanyar la guerra i rebre ajuda de França i Gran Bretanya. Aquest enfrontament esclata el 3/5; tot va començar quan les forces de la Generalitat van ocupar l'edifici de la Telefònica, que estava en mans d'un comitè anarquista, ja que els boicotejaven les comunicacions. Va durar fins el 8/5 i va ser un conflicte armat amb barricades i enfrontaments als carrers. Es va solucionar gràcies a la intervenció del govern d'Espanya, presidit per L.Caballero, que va enviar reforços a la Generalitat: envia Guàrdies de Assalto; a més, també envia a dos anarquistes que estan al govern per tal d'intentar convèncer als anarquistes. Les conseqüències d'aquest conflicte van ser: centenars de morts i ferits; la CNT i la FAI perden pes polític; el POUM és il·legalitzat i el seu líder, A.Nin, és assassinat en mans de la KGB; es forma un nou govern a la Generalitat on hi desapareix el sector revolucionari i està format, bàsicament, per ERC i el PSUC, un nou partit; dimissió de L.Caballero ja que el declaren incapaç de resoldre l'enfrontament, que serà substituït per J.Negrín, que trasllada el govern de la República a Barcelona i aprofita per retallar competències a la Generalitat.

Fase del govern central a Barcelona (octubre/1937 – abril/1939)

A finals octubre/1937, el govern de Negrín es trasllada a Barcelona per reformar la seva autoritat sobre la Generalitat, i provoca que hi hagi tensions entre els dos governs ja que el govern de la República vol tenir tot el poder i deixa la Generalitat en un segon terme.

En aquest moment arriba la guerra com a tal a Barcelona, on es produeixen bombardejos sense cap objectiu militar, amb l'únic objectiu de desmoralitzar l'enemic; a més, també hi ha una important manca d'aliments. La República ja està molt desgastada i comencen a enviar al front a gent molt jove ja que no tenen més recursos, una de les lleves era la Quinta del Biberón.

Abril/1938 les tropes nacionals arriben a Catalunya per Lleida i al Mediterrani pel sud i Franco, des de la capital nacional (Burgos) deroga l'estatut.

En aquest context s'obre la frontera amb França de manera que pot entrar tot l'armament soviètic; és llavors que es produeix la Batalla de l'Ebre, la més dura de la Guerra Civil, que va acabar amb la derrota dels republicans i va permetre que els nacionals entressin a

Catalunya; fet que provoca que tan el govern de la República com la Generalitat s'exiliï. El dia 26 de gener és quan els nacionals ocupen Barcelona.

Els nacionals acaben guanyant la guerra el 1/4/1939 i, al cap d'un temps, esclata la Segona Guerra Mundial. Al octubre/1940 L.Companys va ser detingut per les tropes nazis i traslladat a Espanya, on va ser jutjat i condemnat a mort.

Evolució de la Guerra Civil

La Guerra Civil es desenvolupa en unes característiques constants que són que Franco disposa d'un exèrcit més disciplinat i més ben armat i liderat, a partir de 1938 la seva superioritat és absoluta. Pel que fa la República li costa organitzar un exèrcit més o menys disciplinat i sempre tindrà problemes per aconseguir armament, el que provoca que durant tota la guerra les ofensives les va protagonitzar l'exèrcit nacional i la República únicament es va defensant i retirant.

Etapa de moviments inicials (juliol – octubre 1936)

També anomenada Guerra de Columnes ja que l'inici de la guerra ve marcat per una estratègia de columnes. Les columnes eren grups d'uns 2 o 3 mil efectius amb armament lleuger i que es movien amb rapidesa per ocupar ciutats i punts importants.

Per una banda, les columnes republicanes tenien el seu origen a Barcelona i el seu objectiu era alliberar Saragossa. Aquestes columnes estan formades per milicians i estan mal formades i sense comandament ni armament; la més important és la Columna d'Urruti. No aconseguen el seu objectiu d'alliberar Saragossa, però aconseguen establir el Front d'Aragó.

D'altra banda, les columnes nacionals tenien el seu origen a Sevilla i Pamplona i el seu objectiu era ocupar Madrid per assegurar-se el triomf; la més important era la sortida de Sevilla, que estava dirigida per Franco, que va pujar cap a Extremadura sense pràcticament oposició i, quan semblava que aconseguirien ocupar Madrid, es van desviar cap a Toledo per alliberar a uns revoltats que s'havien. Quan l'aconsegueixen alliberar es dirigeixen cap a Madrid, però als republicans els hi havia donat temps d'organitzar la defensa de la ciutat. Per tant, aquesta estratègia els va fer guanyar prestigi però van perdre temps.

Combats per Madrid (octubre 1936 – març 1937)

A mesura que els nacionals es van apropant a Madrid, el Govern, abans de traslladar-se a València, organitzarà la seva defensa i crearà la Junta de Defensa que estarà dirigida per Miaja. Entre novembre/1936 i març/1937 hi hauran tres ofensives nacionals al front de Madrid. La primera es produeix al novembre, va ser un atac frontal que la República va aturar a les afores de Madrid i on va rebre l'ajut de les Brigades Internacionals i de la URSS. Llavors Franco idearà una nova estratègia on intentarà encerclar Madrid per tallar-li les comunicacions amb el govern; realitzarà dues ofensives. La primera va ser al febrer, un atac a Madrid pel sud, i la segona va ser al març i va ser un atac per Guadalajara. Cap d'aquestes tres ofensives va aconseguir l'objectiu d'ocupar Madrid, però van aconseguir tallar les comunicacions.

Campanya del Nord (març – octubre 1937)

Quan Franco no pot aconseguir Madrid, centrarà les seves forces en ocupar la Franja del Nord, concretament la seva indústria. Franco disposava de molta aviació mentre que la Zona del Nord no disposava de material bèl·lic suficient ni tampoc d'aviació; a més, França

no deixava passar l'armament bèl·lic provinent de la URSS. Des del 31 de març, l'exèrcit nacional va començar una ofensiva de bombardeig realitzada per la Legió Condor a la zona cantàbrica; en aquest moment va començar la idea de Guerra Total, on es bombardeja a la població civil conscientment. El 19/6/1937 cau Bilbao, a l'agost va caure Santander i a l'octubre va caure Gijón i la zona cantàbrica.

Paral·lelament, la República va dur a terme dues ofensives per baixar la pressió de Franco en la zona cantàbrica, van ser dues maniobres de distracció. Una va ser al 28/7/1937 a Brunete, al Front de Madrid, i l'altre va ser a finals d'agost al Front de Saragossa, a Belchite. Aquestes ofensives no aconseguiran el seu objectiu i Franco ocuparà la Franja del nord, fet que serà clau per la victòria.

Batalla al front de Terol i contraofensiva franquista al front d'Aragó (desembre 1937 – juliol 1938)

El desembre de 1937 i principis de 1938, hi ha una ofensiva republicana amb la que s'aconsegueix Terol, que estarà en mans republicanes fins a finals de febrer que és recuperada pels nacionals. Un cop passa a mans nacionals inicien una ofensiva a tot el Front d'Aragó amb un doble objectiu: d'una banda volien conquerir Catalunya, on es trobava el govern de la República, i, a més, volien arribar pel mediterrani per deixar la zona republicana dividida. La República tenia en aquell moment el Govern a Barcelona i estava molt desmoralitzat, especialment Azaña que intentarà negociar amb Franco amb el document "Paz, piedad, perdón"; per altra banda, Negrín també intentarà negociar amb Franco amb "Los 13 puntos de Negrín". Tot i això, Franco es veia guanyador i no volia pactar.

Batalla de l'Ebre (juliol 1938 – febrer 1939)

Quan ningú s'ho esperava, l'exèrcit republicà va dur a terme una ofensiva dirigida per Vicente Rojo molt ben organitzada, gràcies a que França va obrir la seva frontera i va permetre passar grans quantitats d'armaments de la URSS. Amb aquesta ofensiva la República intenta cridar l'atenció d'Europa. La República va aconseguir formar un exèrcit d'entre 200 mil i 250 mil homes i el 25/7/1936 van travessar l'Ebre per Gandesa. A mitjans d'agost, Franco va passar al contraatac ja que el seu exèrcit era molt superior, i va dur a terme una guerra de desgast, amb bombardejos constants. Entre el 16 i el 18 de novembre les tropes republicanes van creuar l'Ebre en retirada i, a partir d'aquí, Franco va començar la conquesta de Catalunya amb certa rapidesa i va bombardejar ciutats catalanes. El 15/1/1939, els republicans van ocupar Tarragona, el 26/1 van entrar a Barcelona, el 4/2 van ocupar Girona i entre el 9 i el 10 de febrer van arribar a la frontera perseguint a una massa de gent, on estaven polítics del Govern de la Generalitat i la República.

Final de la Guerra (febrer 1939 – 1/4/1939)

El Govern de la República es va traslladar a París, allà va dimitir Azaña i va morir el 1940 a Montauban; per la seva banda, Negrín tornarà a Madrid per continuar la resistència, però serà impossible i tornarà a França. Dins l'exèrcit hi ha una part que es revolta i intenta pactar amb Franco i el 28/3/1936 els nacionals entren a Madrid i Franco permet que els que vulguin marxar que ho facin per Alacant però els nacionals van ocupar al ciutat i no van deixar sortir a ningú. Finalment, l'1/4/1939 es signa el comunicat de final de la guerra. El balanç final són 600.000 víctimes mortals, 500.000 exiliats i 500.000 empresonats.

EL FRANQUISME (1939-1975)

Característiques del règim

A Espanya, entre 1939 i 1975, es viu sota una dictadura militar, és a dir, tot el poder està concentrat en una única persona. Es tractava d'una dictadura que coneixem com a franquisme pel pes que hi va tenir el seu màxim dirigent, el general Franco, en el que imitava els sistemes feixistes europeus de Mussolini i Hitler. El règim ja s'havia començat a instaurar a les zones que anava conquerint l'exèrcit nacional; s'establia una estructura política completament jerarquitzada que es caracteritza per la supressió de tot tipus de llibertats i la designació arbitrària dels càrrecs públics.

El mes d'octubre de 1936, Franco havia estat designat Generalísimo de las Fuerzas Nacionales de Tierra, Mar y Aire i cap del govern de l'Estat espanyol; s'establia un comandament únic en el que Franco concentrava tot el poder en ell mateix: era cap de l'estat, de l'exèrcit i de la Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista (FET y de las JONS), l'únic partit legal i base política de l'anomenat Movimiento Nacional (conglomerat de les forces polítiques que havien donat suport a Franco i havien estat forçades a integrar-se al partit).

Franco governarà seguint unes idees molt simples però molt clares: 1. Manteniment de l'ordre públic 2. Exaltació del nacionalisme espanyol 3. Imposició com a sistema de valors de la societat espanyola els valors del catolicisme més conservador: nacionalcatolicisme (doctrina que identificava els objectius de l'Església catòlica amb el règim franquista; la religió catòlica era l'única manera possible d'entre la vida política tradicional espanyola, i també afectava tots els aspectes de la vida social i moral dels individus).

Una altra característica és que no hi havia divisió de poders, perquè Franco exercia el poder de manera directa i personal: controlava el poder executiu i el judicial i, tot i que el legislatiu estava en mans de les Cortes Españolas, Franco podia vetar les lleis i proposar-ne de noves.

Hi ha uns principis que defineixen el règim: 1. Contrari a la democràcia 2. És anticomunista i anti-separatista. Aquestes idees s'acaben transformant en lleis per tal de mantenir-ho tot sota control.

Primera etapa (1939-1958)

Etapa blava o feixista (1939-1943)

Ideologia i propagació

Ve marcada per la façana falangista del Règim. Al 1937 Franco va fer un decret per unificar els carlins i els falangistes en un únic partit, FET y de las JONS, perquè no s'enfrontessin i per tenir a aquestes dues formacions sota el seu control; Franco es posiciona com a líder d'aquest partit. El seu paper era proporcionar la ideologia dominant, que serà la falangista, i el personal del Govern, ja que per ser funcionari o tenir algun càrrec, s'havia d'estar afiliat a FET y de las JONS.

Per construir aquesta façana falangista, trobem dos documents que en són la base. Per una banda, trobem Los 27 Puntos de Falange, que era el programa polític de FET y de las JONS i

es va convertir en llei el 1939; en aquest document hi podríem trobar l'exaltació del liberalisme espanyol, el refús del sistema liberal democràtic, la intervenció de l'Estat en la economia i la necessitat d'un partit únic amb un comandament únic. Per altra banda, trobem el Fuero del Trabajo, que era una còpia de la Carta di Lavoro de Mussolini, i representa l'abolició dels sindicats per la creació d'un sindicat únic: El Sindicato Vertical.

En aquesta fase va entrar en joc la propaganda, que va ser molt activa per tal de difondre aquestes idees, que eren difoses per militants falangistes i les tècniques que s'utilitzaven eren a l'estil del feixisme europeu, amb posades en escena espectaculars, concentracions de masses, uniformes, gestos, repetició d'eslògans... Tot això ajuda a fanatitzar i mobilitzar a la població perquè difonguin les idees. Tot i que això començarà a desaparèixer quan Hitler comença a perdre la Guerra Mundial.

Sistema de govern

El poder executiu l'exercia Franco amb el Consejo Nacional de FET y de las JONS, membres dels qual eren triats i destituïts a voluntat de Franco; el seu paper era discutir sobre qüestions polítiques i donar la seva opinió a Franco, tot i que ell acabaria fent el que volgués.

El poder legislatiu estava reservat a les Corts, que es van tornar a obrir el 1942; els seus membres eren triats per Franco i pel Consejo Nacional. El que feien era proposar lleis i votar-les però Franco podia vetar les lleis i proposar de noves, és a dir, Franco té en tot moment l'última decisió.

El poder judicial l'exercia el Tribunal Suprem, membres del qual eren triats per Franco.

Organització del país

Franco tenia la idea d'un estat unitari però intentarà organitzar Espanya des de dos punts de vista.

Des del punt de vista militar, Franco va organitzar Espanya en diferents regions militars, 6 de peninsulars i 2 d'insulars. Cada regió tenia un Capità General que tenia molt de poder i disposava de l'aparell militar.

Des del punt de vista civil i polític, Espanya es dividia en províncies on l'autoritat màxima és un governador civil, que era triat pel Ministro de la Gobernación, i tenia sota el seu control l'aparell policial de la província i s'ocupava de tota mena d'àmbits, com triar els alcaldes i regidors dels municipis.

Repressió

Un cop acabada la guerra, la repressió segueix el mateix sistema que hi havia hagut durant la Guerra, on el Tribunal Militar tenia tot el protagonisme i dictaven dues sentències, la mort o la presó. Fruit d'això va ser que entre 1939 i 1945 van haver-hi 30 execucions i un gran nombre d'empresonats.

A més, totes les persones que durant la República o la Guerra Civil havien tingut algun càrrec polític eren investigades rigorosament i la majoria d'elles van perdre la seva feina, és el que s'anomena Depuracions.

Amb tot això, el 3/3/1943, es va promulgar la Ley de Rebelión Militar per la qual qualsevol infracció d'ordre públic era jutjada pel Tribunal Militar. A Catalunya la repressió va ser molt dura i els acusats eren titllats de Rojo Separatista; es va veure afectada la llengua: el català va ser prohibit en ús públic i es van canviar els noms dels carrers i de les poblacions, tot es castellanitza.

Política social

Estava dirigida pels falangistes amb l'objectiu d'aplicar les teories nacionals sindicalistes, que representaven que eren la base d'un nou sistema social i econòmic que barrejava el socialisme i el capitalisme. Això es concreta a la pràctica amb el Fuero del Trabajo, sent els falangistes els que regulen les relacions entre els amos i els treballadors i es substitueixen els sindicats per un sindicat únic diferent per cada branca de la producció i aplegava tant a amos com a treballadors. Aquests sindicats formaven la Central Nacional Sindicalista, controlada pel Ministre de Sindicats.

El Govern firmava els salaris per cada branca de producció i va il·legalitzar la vaga. A partir de 1941, el Ministre de Treball, José Antonio Girón de Velasco, anirà formant el Seguro Obligatorio de Enfermedades, que era una assegurança i s'anirà ampliant cap a altres àmbits i després de 1956 patirà algun canvi.

Política econòmica

Un cop acabada la Guerra, el govern de Franco es va posar mans a la obra per tal de reconstruir el país i per fer-ho parteixen de la base que Espanya és un país amb infinites possibilitats i no necessita l'ajuda d'altres països. El govern aplica, d'una banda, l'autarquia, el tancament d'Espanya als intercanvis internacionals, i per l'altra, la intervenció de l'estat en l'economia, ja que estava controlada i dirigida per l'Estat, que fixa els preus. Els resultats d'això van ser negatius ja que Espanya no és un país autosuficient i la seva producció va baixar a nivells per sota de la producció dels anys 30. Les causes són diverses, però una d'elles era que a Espanya no hi ha matèries primeres suficients i per tant la indústria s'enfonsa i ens trobem aïllats a causa de l'autarquia. La reacció del govern va ser continuar amb l'autarquia però van crear l'INI (Institut Nacional d'Indústria), el 1941, per incentivar la indústria bàsica.

La primera conseqüència de l'autarquia era que no hi havia productes i els que hi havien eren de baixa qualitat, el que va provocar misèria. Perquè no pugessin els preus, el Govern va imposar un preu als productes, especialment als alimentaris. Això va comportar que els productes de preu controlat van desaparèixer del mercat i van aparèixer al mercat negre a un preu molt més alt. Davant d'aquesta situació, el govern intenta garantir la distribució de productes a tota la població i va crear la Cartilla de Racionamiento, uns cupons que definien les quantitats de productes bàsics que corresponien a cada família; el resultat va ser que les famílies no podien viure amb els productes que es donaven amb la Cartilla i havien d'anar al mercat negre per comprar-ne més, que segueix vigent. Aquest mercat negre rebia el nom d'Estraperlo.

Política internacional

Les relacions amb Alemanya i Itàlia defineixen aquesta política internacional.

Després de la Guerra Civil va començar la II Guerra Mundial. En un primer moment, Espanya va mantenir una posició de neutralitat i després es va declarar no bel·ligerant, però es posiciona a favor d'Alemanya i Itàlia.

Franco volia participar a la II Guerra Mundial i a l'octubre de 1940, hi va haver un canvi de Ministre d'Assumptes Exteriors, que va ser Serrano Suñer, que presideix l'etapa de màxima col·laboració amb Alemanya. Franco i Hitler fan una entrevista, coneguda com l'entrevista de Hendaia, on Franco li exposa a Hitler que vol participar al conflicte, però Hitler li va demanar que s'encarregui de la vigilància de l'Estret de Gibraltar pels territoris francesos del nord d'Àfrica.

El 1941, Hitler va atacar Rússia i Franco va enviar la División Azul, voluntaris espanyols pagats per Alemanya per lluitar contra Rússia. Al 1942, Hitler va començar a perdre la guerra i Franco va iniciar un distanciament amb Alemanya. Va substituir a Serrano Suñer per Francisco de Jordana, més conegut com el Conde de Jordana, que era l'encarregat de realitzar el distanciament amb Alemanya i al 1943 Espanya va declarar la seva neutralitat i la División Azul va tornar a Espanya.

Etapa d'immobilisme i primeres transformacions (1943-1958)

Política internacional

Des de 1943, Espanya va iniciar el distanciament amb Alemanya i un intent d'apropament als aliats, però no li servirà de res perquè a partir de 1945 acaba la guerra amb la derrota dels països feixistes (Alemanya, Itàlia i Japó) i comença una oposició internacional contra els règims polítics que havien donat suport als països de l'eix. Això Espanya ho va patir entre 1946 i 1948.

Al gener de 1946 els EEUU fa un comunicat, signat per França i Gran Bretanya, on es qüestionava la legitimitat del règim franquista i expressava el seu desig que la oposició interna acabés amb el règim. Al desembre de 1946 hi ha una declaració de la ONU que condemna el règim polític espanyol i recomana a tots els països integrants que treguin els seus ambaixadors de Madrid i també dur a terme un bloqueig econòmic, és a dir, trencar totes les relacions diplomàtiques.

La majoria de l'oposició al règim està a l'exili i s'espera que aquesta pressió a la qual està sotmesa el règim (aïllament polític internacional i bloqueig econòmic) el faci caure. Dins del país trobem dos focus d'oposició: per una banda, a la zona dels pirineus hi ha uns guerrillers anarquistes i comunistes que comencen una resistència armada, són els maquis; un altre fet d'oposició està encapçalat pel pretendent a la corona d'Espanya: Joan de Borbó, que al 1945 fa públic el Manifest de Lausana on demana la democràcia espanyola. Davant d'aquesta oposició, Franco reacciona durament: la propaganda del règim va adoptar un to de víctima i es va encarregar de transformar l'oposició internacional en un atac contra la dignitat i honor de la sobirania espanyola. Per altra banda, l'exèrcit començarà a fer neteges de maquis.

El règim franquista no sembla que pugés aguantar la situació, però les coses canvien a partir de l'any 1948 degut a l'inici de la Guerra Freda, on s'enfrontaren la URSS i els EEUU i el món queda dividit en dos. A partir de 1948, la política exterior nord-americana canvia, encapçalada per Truman, i girarà al voltant de trobar aliats segurs contra el comunisme i poder acabar amb ell. La Guerra Freda va salvar a Franco, ja que l'aïllament polític es va convertir en integració al bàndol capitalista dels EEUU ja que Espanya s'havia definit com anticomunista. A l'octubre de 1950, l'ONU va aixecar el veto a Espanya i retiren la seva condemna i al gener de 1951, Espanya recobra les relacions diplomàtiques amb els EUA. Al setembre de 1953 es van signar els acords de Madrid on els EUA col·loquen bases militars a Espanya a canvi d'ajut econòmic, i al 1955, Espanya va ingressar a l'ONU com a membre de ple dret.

Sistema polític

A partir de 1943, Franco anirà configurant els seus governs amb la intenció d'allunyar-se d'Alemanya i apropar-se als aliats, per aquest motiu es va col·locar a A.Martín Artajo, un anti-nazi, com a Ministre d'Assumptes Exteriors, que ho serà des de 1945 amb l'objectiu d'aturar el bloqueig internacional; per fer-ho, primer s'acostarà al Vaticà i aconseguirà la benedicció de Pius XII i, a partir del 1948, intentarà reprendre les relacions diplomàtiques amb els EEUU. La personalitat política més destacada serà l'Almirall Luís Carrero Blanco, que a partir de 1950 es va convertir en la figura clau del règim. A mitjans de 1950, apareixerà una nova fornada de polítics tecnòcrates, de l'Opus Dei, per recomanació expressa de Carrero Blanco. Aquests cada vegada agafaran més força i intentaran modernitzar Espanya.

En aquest període, s'aniran suprimint els símbols feixistes i el règim s'allunyarà del feixisme. A partir de 1945 començaran un seguit de reformes que seran com un maquillatge de cara a l'exterior per demostrar que era una democràcia; el resultat d'això serà la Democràcia Orgànica, que té un recull de lleis que es coneix com Ley de Principios del Movimiento en la que s'inclouen lleis com la Ley de Cortes, el Fuero de los Españoles, la Ley de Referéndum o la Ley de Bases del Régimen Local.

A partir del 1943 es van començar a moure grups monàrquics dins i fora d'Espanya ja que al 1941 Joan de Borbó havia heretat els drets de la corona.

Al setembre/1943, un militar d'alta graduació demana a Franco que restableixi la monarquia, i Franco no fa cas a aquesta petició ja que ja havia decidit que Espanya es convertiria en una monarquia però ell decidiria quan i com es faria. Quan Joan de Borbó fa públic el Manifest de Lausana (1945) provoca un trencament de relacions amb Franco, que començarà a mostrar interès en el seu fill, Juan Carlos. Al 26/7/45 es va promulgar la Ley de Sucesión a la Jefatura del Estado, que estableix que quan Franco es morís, a Espanya hi hauria una monarquia. Al març/1948, Franco i Joan de Borbó fan una reunió i acorden el trasllat de Juan Carlos a Madrid per ser educat en els principis del Movimiento.

Transformacions econòmiques

La situació continuava sent de misèria, a més la renda nacional i la renda per càpita van baixar a nivells dels anys 30; continuava l'escassetat de productes i l'estraperlo seguia sent la base econòmica. A partir de 1943, el Govern va posar en marxa l'INI per intentar treure el país d'aquesta situació amb la creació d'indústria bàsica, per exemple SEAT o ENDESA.

La situació va canviar radicalment quan els EEUU van dissenyar uns ajuts especials per Espanya ja que no estaven inclosos en el Pla Marshal per ajudar a treure l'economia espanyola d'aquesta situació tan precària a partir del Pacte de Madrid entre Eisenhower i Franco al setembre de 1953. L'ajuda arriba de dues maneres: un primer ajut són donacions d'aliments i productes de primera necessitat i com que, a més, ens trobem en uns anys de bones collites, s'acaba l'escassetat d'aliments; un segon ajut és econòmic: els EEUU deixa crèdits a Espanya. Tot això és a canvi de bases militars nord-americanes en territori espanyol.

Hi ha un seguit de factors que expliquen aquest inici de creixement: ¹ el cicle de creixement econòmic a tota Europa pels ajuts econòmics dels EEUU, ² Franco decideix abandonar el model d'autarquia i a partir de 1951, permetrà als seus ministres de comerç obrir la seva frontera i ³ apareixen polítics tècnics dins del govern de Franco.

A partir de 1956, Espanya va viure un procés inflacionari, es disparaven els preus, que va provocar reivindicacions socials on demanaven una pujada dels salaris. Un altre problema serà la balança comercial que serà negativa i, a conseqüència d'això, Franco es va veure obligat a canviar la seva política internacional i donarà peu a la creació del Pla d'Estabilització Econòmica.

A Catalunya, a partir de 1950, destaca la immigració; la majoria provenien d'Andalusia i el seu destí era Barcelona i voltants. La majoria d'aquestes persones vivien en barraques o rellogats donant lloc al barraquisme; aquests eren pagesos sense terra que vivien en la misèria i venien a treballar, i encara que no tenien experiència laboral, tenien moltes ganes de treballar i per això no tenien exigències pel que fa als salaris i els horaris. Per aquest motiu, la indústria catalana va créixer a partir de 1953, sobretot a Barcelona.

Inici de la protesta social

La societat espanyola passa de la resignació a la protesta.

Al 1951, una de les primeres agitacions es va produir a Barcelona va consistir en una vaga de tramvies en que la gent no l'agafava per l'augment del preu. Va començar sent un boicot però va acabar sent una vaga que es va estendre a altres centres industrials i entre març i abril es va viure un ambient mol crispat amb intervencions policials. A principis de maig/1951 es va acabar amb conseqüències importants: per començar hi va haver la destitució de càrrecs públics com el cap de la policia, el governador civil de Barcelona i el delegat del Sindicato Vertical a Barcelona; també hi va haver la detenció de persones que havien participat en aquestes protestes.

A la Primavera del 1956, van tornar a haver-hi una onada de vagues al País Basc i a Catalunya on reivindicaven una millora salarial i de les condicions laborals, va ser el moviment reivindicatiu més important.

Davant d'aquesta conflictivitat laboral, el govern modifica la legislació: a cada empresa hi haurà un enllaç sindical i jurats d'empresa, que seran triats pels seus propis companys i seran els encarregats de negociar amb els empresaris les condicions laborals i salarials. L'any 1954 tenen lloc les primeres eleccions sindicals en les quals es trien aquests representats que seran aquells que més implicats estan amb els moviments de protesta; la majoria seran militants de les JOC (Joves Obrers Catòlics), HOAC (Hermandades Obreras de Acción Católica) i del PSUC, que és il·legal.

L'any 1956 el govern renuncia a fixar el salari als treballadors i a partir d'aquest moment es fixa un salari mínim a partir de diverses negociacions entre les empreses i els representants. El resultat d'això és que la política social del règim es transforma, l'estat deixa de tenir control estricte.

Segona etapa (1959-1975)

Gran transformació del país (1959-1970)

Economia

En aquest període des del punt de vista demogràfic, en la població espanyola hi destaquen dues característiques: ¹ Creixement de la població a causa d'un descens de la taxa de mortalitat i un augment de la de natalitat i ² la mobilitat de la població espanyola, per una banda els espanyols emigren cap a països europeus (especialment França, Alemanya i Suïssa) i d'altra banda hi va haver moviments interns cap a les àrees industrialitzades (especialment a Catalunya); a més, aquest immigrants tenien molts fills i això va fer augmentar encara més la taxa de natalitat.

Aquests canvis demogràfics són conseqüència de les transformacions econòmiques.

Aquests canvis econòmics provoquen un seguit de reformes socials; la més important és la urbanització ja que la població que viu a les ciutats va augmentant gradualment fins al punt que al 1970 Espanya sembla un país industrialitzat i és molt diferent que 20 anys enrere.

Pel que fa a l'educació, el nivell educatiu de la societat espanyola creix fins a acostar-se als nivells educatius de l'Europa occidental.

Paral·lelament la joventut va protagonitzar uns canvis de comportament de profunda repercussió social basant-se en el qüestionament dels valors tradicionals, la crítica de l'autoritarisme i la repressió en tots els àmbits, el coneixement del món exterior i l'impuls de noves formes de relació personal.

A més, els grans motors de la cultura van ser la televisió, la música moderna i el turisme.

Als anys 60 una part important de la població comença a tenir un bon nivell de vida amb molt poc temps, fins i tot apareix un cert consumisme. Per altra banda, els treballadors seguien exigint reivindicacions i van aconseguir un augment dels salaris. Per tant, estem davant d'una situació de millora en el nivell de vida.

Per altra banda, hi ha un canvi en el model familiar ja que hi haurà una millora en el paper de la dona que tindrà nous rols laborals, socials i familiars; i la família estarà composta per pares i fills, adquirint així el model de família urbana.

Pla d'estabilització

A partir del 1957 els ministres tecnòcrates van prendre el control de la política econòmica espanyola; en el govern del 1957 hi ha dos ministres que són claus per aquest procés: Alberto Ullastres, ministres de comerç, i Mariano Navarro Rubio, ministre d'hisenda. Aquests seran els encarregats d'elaborar un Pla d'Estabilització Econòmica amb l'objectiu de crear una base sòlida per tal d'iniciar el creixement econòmic. El govern, especialment Franco i Carrero Blanco, no ho té massa clar ja que comportava l'obertura del règim, però acaba sent aprovat el 21/7/1959. Les mesures bàsiques que imposa són: ¹ reducció de la despesa excessiva per part de l'Estat i dels particulars, ² desaparició progressiva dels controls del govern sobre l'activitat econòmica i ³ obertura econòmica cap als mercats exteriors per facilitar les importacions.

Entre 1959 i 1973 es va viure una fase expansiva coneguda com Desarrollismo. Espanya es converteix en un país industrialitzat, al principi només eren àrees com Catalunya, País Basc, País Valencià i Cantàbria, però al 1950 s'hi afegeix Madrid; als anys 60 s'intentarà incentivar la indústria a llocs on mai n'hi havia hagut, és el que es coneix com els Polos de Desarrollo, però la majoria d'aquests van fracassar o no van complir les expectatives. El Desarrollismo va portar la modernització de l'agricultura; la producció espanyola es va multiplicar per quatre gràcies al capital estranger. A partir del 1960 la balança de pagaments internacionals es va començar a igualar gràcies al turisme.

Conflictes i reivindicacions

A les Universitats als anys 60 es va començar un moviment contra el franquisme quan es va formar el SEU (Sindicato Español Universitario) i va permetre que algun dels seus càrrecs fossin escollits mitjançant eleccions.

A partir del 1965, a les Universitat de Madrid i Barcelona hi haurà un intent de crear un sindicat democràtic d'estudiants i augmentarà l'agitació a les dues universitats; a conseqüència d'això el govern va dissoldre la SEU i feia entrar a la policia a la Universitat quan hi havia reunions, agitacions... Aquesta situació farà que els catedràtics es posicionin a favor dels estudiants.

Al maig de 1966 a Barcelona es van reunir delegats d'estudiants de moltes facultats de Barcelona al Convent de Caputxins de Sarrià i va sorgir la SDEUB, un sindicat democràtic d'estudiants on s'afegiran cantants i escriptors i seran coneguts com Caputxins. La policia intervindrà i realitzarà moltes detencions, malgrat això, el govern no pot controlar tot el que passa dins les universitats.

A partir de que hi haguessin les primeres eleccions sindicals l'any 1954 en les quals els treballadors van poder escollir els seus representats, el moviment sindical evolucionarà de manera molt ràpida. El govern ha d'intervenir per tal de regular aquesta situació, i l'any 1958 el Govern va promulgar un seguit de lleis conegudes com Ley de Convenios Colectivos, per la qual els salaris i les condicions laborals s'hauran de negociar entre els representants

dels obrers i els empresaris. Però aquesta llei genera més problemes i a la primavera de 1962 hi va haver una onada de vagues a Astúries, País Basc i Catalunya; la reacció del govern va ser promulgar al setembre la Ley de Conflictos Colectivos, per la qual es legalitza la vaga amb precaucions del govern perquè no es converteixi en una reivindicació política. Ara els sindicats tenen força.

A partir d'aquesta onada de reivindicacions, el panorama espanyol canvia, ja que es van crear unes comissions per gestionar les vagues i, quan aquestes acaben, no les dissolen i les prenen com a model. Al 1964 van crear Comissions Obreres (CCOO), que serien permanents en cada població i diferent per cada tipus d'activitat productiva. Els membres eren membres de la JOC, HOAC, PCE, que anirà agafant més força dins de CCOO i per aquest motiu l'església va dissoldre la JOC i la HOAC. Al febrer del 1967, CCOO va convocar una vaga a Madrid on els obrers reivindicaren democràcia i llibertat i, al cap d'un temps, el Tribunal Suprem elimina CCOO que existirà en la clandestinitat.

Políticament, als anys 60 hi ha un seguit de fets que posen de manifest l'existència d'una oposició cada cop més organitzada, més forta i present, que reclama democràcia, llibertats polítiques i els drets de la nació catalana. Els fets més coneguts són:

- El cas Galinsoga (juny 1959 – gener 1960) que va ser un boicot a La Vanguardia. Galinsoga havia de fer un viatge i es va aturar a la Capella de Montblanc per escoltar el sermó, i el capellà el fa en català, quan va acabar el sermó, Galinsoga es dirigí al sagristà i va començar a cridar al capellà. Després d'això la gent va deixar de comprar el diari i les empreses no es volien anunciar, això va acabar amb la destitució de Galinsoga.
- Els fets de Palau (1960), Franco estava de visita a Barcelona i un dels actes era al Palau de la Música, on havia d'assistir amb alguns ministres. Dins del repertori hi havien algunes cançons prohibides, gent opositora al règim va començar a cantar el Cant de la Senyera i es va estendre per tot el Palau; va acabar amb la intervenció de la policia, que va detenir als revolucionaris
- L'Abat Escarré, era l'Abat de Montserrat, començà fent sermons defensant l'ús públic del català i fa sermons molt durs contra el règim. Al novembre de 1963, Le Monde publica una entrevista a l'Abad que titlla al règim de no catòlic i defensa les llibertats polítiques. Això li va provocar molts atacs fins al punt que el Vaticà se'l va haver d'emportar d'amagat d'Espanya i el van amagar en un Monestir al nord d'Itàlia on es quedarà fins abans de la seva mort. Aquest fet va incomodar al Règim ja que era un atac provinent de l'església.
- Maig/1965 hi ha una manifestació de capellans per la Via Laietana amb la intenció d'arribar a la comissaria per lliurar un manifest que defensava als detinguts que hi havia allà i va acabar amb la persecució de la policia als capellans.

Forces d'oposició

Centre --- centre dreta

A partir dels anys 60 hi ha un moviment polític amb personalitats polítiques liberals que comencen a manifestar-se contra el règim, en contra de la seva pervivència i a favor de la democràcia. Algunes d'aquesta personalitat com Satrústegui, Álvarez de Miranda, al juny/1962 es van reunir amb l'oposició de l'exili a Munich i d'aquesta trobada va sorgir un

document on exigeixen el canvi de govern a Espanya, el Govern l'anomena el Contubernio de Munich.

Socialistes

Hi ha grups amb tendències molt diverses. Un d'ells és Acció Democràtica fundat pel falangista Dionisio Ridruejo, era un partit socialdemòcrata. PSOE, la seva direcció està a l'exili i a Espanya sorgeixen grups com FLP (Frente de Liberación Popular), que era un grup creat als anys 50 però que va començar a ser actiu a l'època dels 60, eren catòlics d'esquerra i la seva ideologia estava dins del nou catolicisme i estava vinculat al moviment d'alliberació del tercer món.

Comunistes

Destacava el PCE (Partido Comunista Español), dirigit des de l'exili per Santiago Carrillo, i el seu missatge. És un grup que dona un missatge de reconciliació nacional contra el règim franquista, i això va permetre que el PCE penetrés en molts àmbits de la societat civil espanyola contraria al règim.

Nacionalisme basc

Des del final de la Guerra Civil girava al voltant del PNB, que tenia la seva cúpula a l'exili. A partir de 1960, grups de joves nacionalistes del PNB van començar a distanciar-se del partit perquè el consideraven massa moderat i van fundar l'any 1962 Euskadi Ta Askatasuna (ETA) que era contrària al règim. Al 1965, en una assemblea, s'enfronten al PNB al considerar-lo burgès i començarà a distanciar-se del PNB i proposen la seva alternativa socialista. A partir de 1968 van començar les accions violentes, una de les primeres va ser el segrest de Duarte.

L'oposició a Catalunya

Nacionalistes

Destaquen diversos grups, un d'ells era CC (Cristians Catalans), que estava vinculat al Monestir de Montserrat i que intervenen molt activament en les campanyes d'agitació en contra el règim; amb el temps es dividiran en diverses tendències i perdran força: ¹ UDC (Unió Democràtica de Catalunya), és un partit dels anys 30 i són demòcrates cristians moderats, destaquen Miquel Coll i Alentorn i Anton Cañelles; ² ERC, la seva direcció estava a l'exili amb Josep Irla i Tarredelles.

Socialistes

Hi ha diversos grups: ¹ MSC, vinculat al POUM i al PSUC, dirigit per Josep Pallach, era el més conegut i moderat; ² FOC, creat al 1962.

Comunistes

A partir del 1950 el PCE comença una operació per acabar amb el PSUC i acaben expulsant al seu líder, Joan Comorera; el PSUC serà assimilat pel PCE i es passarà a dir PCE/PSUC; entre els anys 1950 i 1975 el PSUC actua a Catalunya seguint les directrius del PCE, tindrà

una actitud moderada i un discurs de reconciliació per implantar la democràcia a Espanya, això provoca que el PSUC penetri molt a Catalunya i augmenti el nombre de militants.

Sistema polític

Entre 1957 i 1969 hi hauran 3 governs encapçalats per Franco i amb la figura de Carrero Blanco com a home de confiança. Són governs tecnòcrates que eren molt eficaços i pretenien modernitzar Espanya, aquesta modernització consistia en una transformació econòmica, social i cultural i aquestes transformacions requerien una transformació política.

Econòmicament Ullastres començarà a negociar amb la CEE (Comunitat Econòmica Europea) l'entrada d'Espanya l'any 1962 ja que era un organisme que tenia molt èxit; però les autoritats de la CEE demanen una única condició: que Espanya torni a ser un règim democràtic.

Culturalment, l'any 1966 es va impulsar la Ley de Prensa, que representava l'eliminació de la censura prèvia de qualsevol publicació; també es va aprovar una altre llei el 1967 que eliminava les discriminacions que podien patir els espanyols per qüestions religioses, Ley de Libertad Religiosa.

Políticament, hi hauran més problemes degut a que cada cop hi ha més partits polítics que lluiten contra el franquisme; el règim va crear al 1963 el TOP (Tribunal d'Ordre Públic) que estava format per jutges civils i s'encarregava de jutjar delictes polítics.

Preparació pel post franquisme

A la meitat dels anys 60, cada cop hi havien més personalitats polítiques del Règim que analitzen el problema de la seva continuïtat després de la mort de Franco; era un problema important ja que Franco començava a empitjorar. L'any 1966 va presentar a les Corts la Llei Orgànica de l'Estat, que va ser important ja que establia de quina manera s'havia de governar i dirigir Espanya. S'acabaria amb Franco la concentració de poder en una persona i preveia que el sistema polític seria una democràcia orgànica. En aquest context, Franco va presentar l'any 1969 el seu successor, Juan Carlos, com a cap d'Estat amb el títol de Rei.

Crisi final del Règim, etapa de reivindicacions (1970-1975)

Els governs franquistes

El govern de Franco (1969-1973)

Va ser l'últim govern que va presidir Franco, neix a l'octubre arran d'un escàndol que va afectar a l'anterior govern: el Cas Matesta, una empresa de fabricació de telers que havia presentat projectes d'exportació que li van permetre aconseguir crèdits oficials importants, va ser un fracàs i la premsa es va dedicar a airejar el cas; Franco va cessar diversos ministres els quals van ser acusats de ser-ne responsables.

Aquest nou govern era tecnòcrata i la personalitat més destacada Carrero Blanco, que n'era el vicepresident i cada vegada tenia més poder, era l'encarregat de mantenir viu l'esperit franquista.

Carrero Blanco va dirigir la política del règim a restringir lleis de premsa i a augmentar la repressió, fins al punt que entre 1969 i 1970 era normal declarar l'Estat d'Excepció.

El govern de Carrero Blanco (1973)

Degut a l'empitjorament de salut de Franco, al juny/1973 Franco va deixar les funcions de cap de govern i les va encomanar a Carrero Blanco, de manera que assegurava la perduració del règim franquista després la seva mort.

Troblem dues postures: uns eren favorables a obrir una mica el règim (aperturistes) mentre que els altres ho eren al caràcter inalterable del règim (immobilistes), dins d'aquest grup trobem un sector format pels més conservadors del règim que formaven el Búnquer. En aquest context, Carrero Blanco, que era immobilista, va excloure del govern tots els partidaris de la transformació del sistema franquista. A més, va endurir totes les mesures repressives contra la oposició.

Al 20/12/1973 hi ha un atemptat d'ETA contra Carrero Blanco, que va desfer els projectes de Franco i Carrero Blanco.

El govern de Arias Navarro (1973-1975)

Després de la mort de Carrero Blanco, l'obsessió de Franco era mantenir l'ordre públic i per això va nomenar com a cap de Govern a Carlos Arias Navarro, que havia estat ministre de la Governació, i que intentarà unir als aperturistes i als immobilistes. El seu programa de govern va quedar resumit en el discurs que va fer a les Corts on deixava veure un projecte d'obertura molt controlada i que es coneix com Espiritu del 12 de Febrero, els immobilistes no el van deixar i el van forçar a que es decantés a favor dels immobilistes.

Paral·lelament, Franco anava empitjorant de salut i no estava capacitat per exercir les funcions de Cap d'Estat i va morir el 20/11/75.

Agitació social i política

Durant 1969 i 1975 l'agitació social va augmentar.

A la Universitat l'agitació era habitual i el govern per controlar-la solia tancar les aules durant un llarg període de temps.

El moviment dels treballadors, dirigit per CCOO, va intensificar les seves accions. L'any 1968, les vagues van donar un balanç de 4,5 milions de jornades de treball perdudes i l'any 1974 les jornades perdudes van ser de 44 milions; aquesta agitació sindical tenia un caire polític. Al 1974, es van produir unes vagues generals que eren una mena d'assaig general per fer caure el règim.

A partir de 1968 va començar l'actuació de grups terroristes i, a més, al 1973 van sorgir a l'esquerra del PCE petits grups radicals que preconitzaven la lluita armada i practicaven el terrorisme, com el FRAP (Frente Revolucionario Antifascista y Patriótico). També el grup basc ETA va realitzar molts atemptats terroristes.

Repressió

Els governs d'aquest període van accentuar la política repressiva.

Les manifestacions de caire polític eren il·legals i solien acabar en aldarulls i enfrontaments amb la policia (Els Grisos), que actuaven amb molta violència.

A l'abril/1975 es va declarar l'Estat d'Excepció fins al juny i a les Universitats hi va haver nombrosos expedients i expulsions de professors i alumnes per la seva activitat política.

La màxima preocupació en aquest període va ser l'eliminació dels grups terroristes. Al desembre/1970, va tenir lloc a Burgos un judici contra un grup de militants d'ETA on van ser condemnats sis dels acusats; aquest procés va desencadenar forts moviments de protesta i la pressió internacional es va intensificar, obligant al govern a suspendre l'execució de les penes de mort.

L'augment de la pressió terrorista va impulsar a Arias Navarro a promulgar al 1975 una Ley Antiterrorista, que preveia la pena de mort pels qui participessin a la mort de policies.

L'oposició política

Centredreta

Fa un progressiu distanciament del règim franquista, hi formava part gent que havia col·laborat amb el règim franquista i ara que es desmarcaven clarament d'aquest sistema polític i optaven per la implantació d'un sistema de democràcia parlamentària a Espanya.

Hi havia diversos grups que tenien com a referent la ideologia democristiana, eren persones que havien trencat amb el franquisme feia anys però per la seva incapacitat per crear un partit ben organitzat els va portar a perdre molta influència. També hi pertanyien persones d'ideologia liberal que estaven relacionades amb Joan de Borbó, on destacava José Maria de Areilza. Eren persones amb una forta influència i la seva nova orientació política feia perdre al franquisme una base important de la seva base social.

Socialistes

El PSOE s'havia dividit entre els dirigents de l'exili i un grup de militants a l'interior del país no gaire ben coordinats entre ells. Però al XII congrés del PSOE a Tolosa l'any 1972 es van manifestar dos grups de militants a l'interior: d'una banda, el de Sevilla liderat per Felipe González, i el de Bilbao dirigit per Nicolás Redondo. En el congrés de Suresnes l'any 1974, Felipe González va ser elegit Secretari General del PSOE facilitat per la renúncia de Nicolás Redondo. El missatge del PSOE l'any 1974 era el d'un socialisme radical allunyat de la socialdemocràcia i refusava el sistema capitalista.

Comunistes

El PCE era el partit il·legal més ben organitzat i fort del país, estava encapçalat per Santiago Carrillo. Es desmarcava del model comunista de la URSS i no acceptava el radicalisme d'alguns petits grups que s'havien format més a l'esquerra i que mantenien el nom de comunistes. El seu projecte immediat era el d'implantar a Espanya un sistema liberal democràtic.

Coordinació dels grups polítics de l'oposició

En l'Assemblea de Catalunya de 1971 es va intentar coordinar les forces polítiques antifranquistes amb la finalitat de discutir la declaració que havia fet la Comissió Coordinadora l'any 1969.

El juliol de 1974 es va crear la Junta Democrática de España amb l'objectiu de coordinar les diverses forces polítiques. El grup central era el PCE i s'hi van adherir CCOO, PTE (Partido del Trabajo) i PSP (Partido Socialista Popular).

Al juny de 1975 es va constituir la Plataforma Nacional de Convergència Diplomàtica, que agrupava el PSOE, grups democratacristians i socialdemòcrates i petits partits d'extrema esquerra.

Tant la Junta com la Plataforma van fer públics uns punts mínims per tal d'iniciar la sortida del règim franquista, que eren bàsicament dos: ¹ l'amnistia política i la ² convocatòria d'unes eleccions per tal d'elegir unes Corts Constituents.

L'oposició política a Catalunya

L'any 1971 la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya, constituïda al desembre/1969, va promoure la creació d'un organisme on podrien coordinar-se diversos grups que a Catalunya s'oposaven al règim franquista.

La reunió inicial, Assemblea de Catalunya, va tenir lloc el 7/11/71 a l'església de Sant Agustí de Barcelona. En aquesta primera reunió es va aprovar una declaració que era un programa d'acció política; els seus punts bàsics eren la reclamació de l'amnistia política, de les llibertats democràtiques i de l'Estatut d'Autonomia per Catalunya. Aquest programa es va resumir en un eslògan que era cridat pels carrers: "Llibertat, amnistia i Estatut d'Autonomia".

Principals partits polítics

Al llarg del 74 l'oposició al franquisme va derivar cap a l'organització de partits polítics i van prendre forma definitiva tres grups polítics destinats a tenir un paper destacat en el futur immediat:

- Convergència Democràtica de Catalunya: fundada el 1974 per Jordi Pujol. Aquest partit unia al seu nacionalisme bàsic la defensa de la democràcia parlamentària i una certa simpatia per alguns models socialistes.
- Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya: fundat per Josep Pallach. Els seus principis bàsics eren el nacionalisme, la defensa de la democràcia parlamentària, el federalisme com a model polític per Espanya i un socialisme moderat assimilable a la socialdemocràcia
- Convergència Socialista de Catalunya: liderada per Joan Reventós, se situava a l'esquerra del Reagrupament Socialista. Feia una defensa del nacionalisme català i de la llibertat política i el seu socialisme es basava en una anàlisi marxista de la realitat social i el seu objectiu era la implantació d'un sistema d'economia socialista.